

■ Ιστορικός

άτλαντας

CENTENNIA

■ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

CENTENNIA®

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΤΛΑΝΤΑΣ CENTENNIA

ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΤΛΑΝΤΑ CENTENNIA

Συγγραφή:

Γεωργανόπουλος Ευριπίδης, Συντονιστής συγγραφικής ομάδας και επιστημονικός υπεύθυνος. Υποψ.Διδάκτορας Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Φιλολόγος Δ.Ε.

Παπάζογλου Αγγελική, Υποψ.Διδάκτορας Βυζαντινής Ιστορίας, Φιλολόγος Δ.Ε.

Σπυροπούλου Αδαμαντία, Ιστορικός, Φιλολόγος Δ.Ε.

Φιλολογική επιμέλεια:

Δήμητρα Μπεχλιβάνη Σαββοπούλου, Φιλολόγος

Επίβλεψη στο πλαίσιο του Π.Ι.

Γιαννακόπουλος Δημήτριος, Πάρεδρος ε.θ.Επιμόρφωσης - Αξιολόγησης Π.Ι.

Επίβλεψη στο πλαίσιο του Ε.Α. Ι.Τ.Υ.

Σπυριούνη Νίκη, Πανόπουλος Γεώργιος

Ανάδοχος: **MLS Πληροφορική Α.Ε.**

Παναγιώτης Χριστοδουλίδης, Ηλίας Σαββόπουλος

Η Α.Παπάζογλου έγραψε τις ενότητες 1-10 για τη Β' Γυμνασίου και 1-4 για τη Β' Λυκείου, καθώς και τις προσθήκες και διορθώσεις στα εκείμενα της περιόδου 1000 - 1453 για την ελληνική έκδοση του λογισμικού.

Η Α.Σπυροπούλου έγραψε τις ενότητες 1-6 για την Γ' Γυμνασίου και 5-10 για τη Β' Λυκείου, καθώς και τις προσθήκες και διορθώσεις στα κείμενα της περιόδου 1453-1830 για την ελληνική έκδοση του λογισμικού.

Ο Ε. Γεωργανόπουλος έγραψε τις ενότητες 7-10 για την Γ' Γυμνασίου και 1-10 για τη Γ' Λυκείου, καθώς και τις προσθήκες και διορθώσεις στα κείμενα της περιόδου 1830-1997, στις επικεφαλίδες και στις ερωτήσεις «πού», «ποιος», «πότε». Ακόμη σχεδίασε τους χάρτες ελληνικού ενδιαφέροντος του λογισμικού της περιόδου 1821-1829 για την Ελληνική Επανάσταση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εισαγωγή και χρήση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση αποτελεί πλέον πραγματικότητα. Η επέκταση στη χρήση τους και στα “θεωρητικά” λεγόμενα μαθήματα είναι μία προσπάθεια που επιχειρείται το τελευταίο χρονικό διάστημα. Ο ρόλος του καθηγητή είναι καίριος και καθοριστικός ως προς την επιτυχία του εγχειρήματος αυτού και ως προς τη λειτουργική ένταξη των προγραμμάτων αυτών στο ευρύτερο πλαίσιο του κάθε μαθήματος. Γι’ αυτό και θα πρέπει να ξεπεραστεί, εάν και σε όποιον βαθμό υπάρχει, η στερεοτυπική άποψη που θέλει τους καθηγητές των “θεωρητικών” μαθημάτων να τους ξενίζει η χρήση των νέων τεχνολογιών. Η οποιαδήποτε ανασφάλεια και άγνοια θα ξεπεραστεί εύκολα αν μελετηθεί προσεκτικά το Εγχειρίδιο Οδηγιών Χρήσης του προγράμματος και διαπιστωθεί πόσο απλό, φιλικός και εύκολος είναι στη χρήση και στην πλοήγησή του ο Ιστορικός Άτλαντας Centennia.

Συγκεκριμένα ο καθηγητής, μετά από την πρώτη προσωπική διερεύνηση του προγράμματος, θα πρέπει, πριν από οποιαδήποτε χρήση και εφαρμογή των δραστηριοτήτων στην τάξη, να μελετά την προς διδασκαλία δραστηριότητα και να επισημαίνει τα στοιχεία των χαρτών και τις πληροφορίες. Βέβαια ο ρόλος του καθηγητή, από τη φύση του προγράμματος, δεν μπορεί να είναι μόνο ένας ρόλος πομπού. Περισσότερο θα πρέπει να έχει ένα ρόλο καθοδηγητικό κατά τον οποίο θα μεσολαβεί μεταξύ του μαθητή και της πληροφορίας, καθοδηγώντας τον πρώτο προς τη δεύτερη, και δεν θα την μεταδίδει απλά προς έναν παθητικό δέκτη. Έτσι, οι μαθητές από το στάδιο της παθητικής παρακολούθησης περνούν στο στάδιο της ενεργητικής συμμετοχής, καλλιεργούν την αυτενέργειά τους, οξύνουν την κρίση τους και αναπτύσσουν την αφαιρετική τους σκέψη. Πιο συγκεκριμένα ο καθηγητής πρέπει να διατυπώνει καθοδηγητικές ερωτήσεις, να υποβάλλει προτάσεις, να παρέχει συμπληρωματικές πληροφορίες, όπου αυτό είναι απαραίτητο, αλλά και να ενθαρρύνει τους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες μέσω του λογισμικού. Ακόμη να ενισχύει τις πρωτοβουλίες τους ανάλογα με τα ενδιαφέροντάς τους, να τους παρακινεί να θέτουν ερωτήματα και προβλήματα και να διατυπώνουν με επιχειρήματα τις απόψεις τους.

Μερικές σημαντικές επισημάνσεις θα πρέπει να γίνουν σ’ αυτό το σημείο για να γίνει σωστή χρήση του λογισμικού. Ο καθηγητής θα πρέπει να φροντίζει να συγχρονίζει την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων στον υπολογιστή με την πορεία της διδασκαλίας στην τάξη και να βοηθά στη σωστή και πολύπλευρη χρήση του λογισμικού. Πρέπει να τονισθεί ότι το πληροφοριακό υλικό που προσφέρεται μέσα από το πρόγραμμα και τις δραστηριότητες είναι πολύ περισσότερο από την καθορισμένη διδακτέα ύλη για το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Γι’ αυτόν το λόγο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ολόκληρο αλλά να γίνει επιλεκτική χρήση του, η οποία θα λειτουργήσει συμπληρωματικά στις ιστορικές γνώσεις των μαθητών. Για το σκοπό αυτό εφιστούμε την προσοχή των καθηγητών που θα αξιοποιήσουν το λογισμικό αυτό να επιλέγουν κεφάλαια ή επιμέρους ενότητες της εφαρμογής, που αντιστοιχούν σ’ εκείνες τις θεματικές περιόδους της ύλης της ιστορίας για κάθε τάξη, οι οποίες προβλέπεται, βάσει των σχετικών οδηγιών του Π.Ι., να διδασκούνται κανονικά και όχι περιληπτικά ή συνοπτικά. Οι μαθητές μπορούν να χωριστούν σε ομάδες και σε κάθε ομάδα θα διανέμεται αντίγραφο των δραστηριοτήτων που θα έχει επιλέξει ο καθηγητής.

Ένα χαρακτηριστικό του λογισμικού που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι η επιγραμματική έκθεση των πληροφοριών που δίνονται στα συνοδευτικά κείμενα. Αυτά έχουν χαρακτήρα σχολιασμού των χαρτών και των συνοριακών αλλαγών παρά χαρακτήρα αυτόνομων πηγών. Έτσι, θα πρέπει οι καθηγητές να γνωρίζουν ότι δεν παρατίθενται όλες οι διαθέσιμες πληροφορίες για κάθε χρονική στιγμή και κάθε τόπο. Απουσιάζουν εκτενείς πληροφορίες ή και αναφορές για μεγάλα ζητήματα ιδεολογικά, θρησκευτικά, πολιτικά ή και διπλωματικά τα οποία δε συνδέονται με τη φύση του χάρτη άρα και του λογισμικού αυτού ειδικότερα.

Οπωσδήποτε ο Ιστορικός Άτλαντας Centennia θα χρησιμοποιηθεί συμπληρωματικά ως προς τα σχολικά εγχειρίδια της Β' και Γ' Γυμνασίου και της Β' και Γ' Λυκείου και η χρήση της κάθε ενότητας και της κάθε δραστηριότητας μπορεί να γίνει με διαφορετικούς τρόπους. Έτσι, μία ενότητα ή μία δραστηριότητα μπορεί να αξιοποιηθεί μέσα σε μία διδακτική ώρα, μετά το τέλος μίας ενότητας του σχολικού εγχειριδίου. Μέρη κάποιας ενότητας ή δραστηριότητας μπορούν να αξιοποιηθούν επιλεκτικά σε διαφορετικές ώρες, ανάλογα με την πορεία διδασκαλίας που έχει καθορίσει ο καθηγητής και τις δυνατότητες της τάξης, ή και να χρησιμοποιηθεί μία ενότητα μετά το τέλος μίας σειράς μαθημάτων, λειτουργώντας σ' έναν βαθμό και ως επαναληπτικό μάθημα. Δε χρειάζεται λοιπόν να εξαντλείται κάθε ενότητα αυτούσια ούτε να περιορίζεται ο καθηγητής μόνο σ' αυτή. Οι ενότητες στις οποίες έχει χωρισθεί το βιβλίο δε βρίσκονται σε απόλυτη αντιστοιχία μ' αυτές των σχολικών εγχειριδίων των αντίστοιχων τάξεων, προκειμένου ο καθηγητής να κινηθεί ελεύθερα στην επιλογή αυτών που κάθε φορά τον ενδιαφέρουν. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι οι διδάσκοντες μπορούν και πρέπει να κινηθούν ευέλικτα ως προς τη χρήση του λογισμικού και των δραστηριοτήτων. Και όχι μόνο αυτό. Με τις πολλές αφορμές που δίνει το λογισμικό μπορούν να θέσουν και οι ίδιοι δικές τους ερωτήσεις ή να τροποποιήσουν τις προτεινόμενες ανάλογα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα της τάξης.

Ένας από τους βασικούς στόχους της χρήσης του προγράμματος αυτού, μέσα σ' έναν κόσμο όπου κυριαρχεί η εικόνα, είναι η ενίσχυση του ενδιαφέροντος του μαθητή για την ιστορία μέσα από την οπτικοποίηση των εδαφικών διαφοροποιήσεων που συντελέστηκαν στην Ευρώπη από το 1000 μ.Χ. έως σήμερα. Η οπτική απεικόνιση των γεγονότων μέσα από τους χάρτες και τις αλλαγές τους συμβάλλουν σημαντικά στην αφομοίωση της γνώσης, διαδικασία που υποβοηθείται από τον πρωτότυπο τρόπο μετάδοσης των πληροφοριών με συνθετικό, συμπληρωματικό και συγκριτικό τρόπο. Μέσα από τη χρήση του λογισμικού αυτού επιδιώκεται να βοηθηθεί σημαντικά η επίτευξη βασικών στόχων, γενικότερων και ειδικότερων, της διδασκαλίας της ιστορίας. Τέτοιες είναι η κατανόηση της έννοιας του χρόνου και των αλλαγών στο ιστορικό γίνεσθαι, η όξυνση της κριτικής ικανότητας μέσα από τη σύγκριση ιστορικών περιόδων και γεγονότων, η ένταξη των ιστορικών γεγονότων στην ιστορική περίοδο που ανήκουν, η επιλογή και σύνθεση πληροφοριών σ' ένα σύνολο, η σύνδεση με τεκμηριωμένο τρόπο γεγονότων, ιστορικών περιόδων, ιδεών, προσώπων και τόπων, η συνειδητοποίηση της αλληλεπίδρασης και της αλληλεξάρτησης των διαφόρων ιστορικών εξελίξεων κατά τις διαφορετικές ιστορικές περιόδους στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο και όχι μόνο, η εξακρίβωση της πολυπλοκότητας των ιστορικών εξελίξεων και αλληλεπιδράσεων των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, η σύνδεση γεγονότων και χρονολογιών σε σχέση και αναφορά με τους χάρτες και η κατανόηση της σημαντικότητας της παρουσίας του ελληνισμού στο ευρωπαϊκό γίνεσθαι.

Αβλεψίες και λάθη είναι ανθρώπινο να έχουν ξεφύγει στην παρούσα εφαρμογή, γι' αυτό και είμαστε πρόθυμοι να δεχτούμε οποιεσδήποτε παρατηρήσεις και επιστημονικές που θα γίνουν από τον τελικό αποδέκτη, που δεν είναι άλλος από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Διαβεβαιώνουμε ότι αυτές θα αξιοποιηθούν στην ανατύπωση του υποστηρικτικού υλικού του λογισμικού προς το σκοπό της επιστημονικά έγκυρης και παιδαγωγικά αποτελεσματικής ηλεκτρονικής μάθησης του Έλληνα μαθητή.

Ελπίζουμε οι διδάσκοντες του μαθήματος της ιστορίας να εκτιμήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει το πρόγραμμα και να βρει έτσι τη λειτουργική θέση που του αρμόζει στη διδασκαλία του τόσο σημαντικού μαθήματος της Ιστορίας.

Η συγγραφική ομάδα

1

ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟ 1000 ΕΩΣ ΤΟ 1204

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

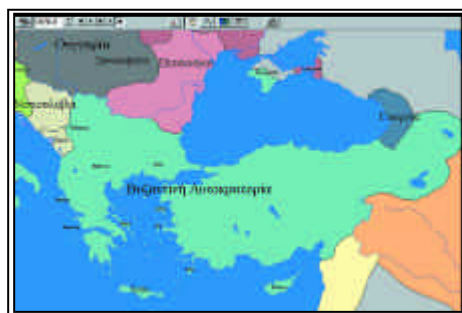
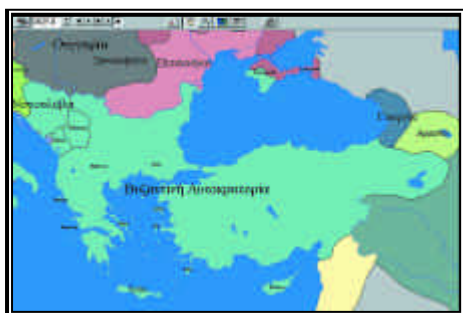
1. Με τη βοήθεια του χάρτη και του κειμένου, να παρακολουθήσουν οι μαθητές τα αποτελέσματα των άστοχων χειρισμών και της κακοδιοίκησης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τους επιγόνους του Βασιλείου Β'.
2. Να προβληματισθούν σχετικά με τα αίτια της παρακμής, που θα αποστερήσουν από το κράτος τη ζωτικότητα του και θα το οδηγήσουν σε καθοδική πορεία και συνακόλουθη απώλεια σημαντικών εδαφών.
2. Να παρακολουθήσουν τις σημαντικότερες εξελίξεις που σημειώνονται στην υπόλοιπη Ευρώπη από το 1000 έως το 1204 και σχετίζονται με τις εδαφικές διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται στον ευρύτερο χώρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας κατά την ίδια εποχή.
3. Μέσω της σύγκρισης χαρτών να παρακολουθήσουν τη φθίνουσα πορεία που διανύει η Βυζαντινή Αυτοκρατορία μετά το τέλος της Μακεδονικής Δυναστείας.

* * *

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

10 λεπτά

Το 1056 τελειώνει η «ένδοξη» εποχή της Μακεδονικής Δυναστείας. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία με το Βασίλειο Β' (976-1025) έφτασε στο απόγειο της δύναμής της.

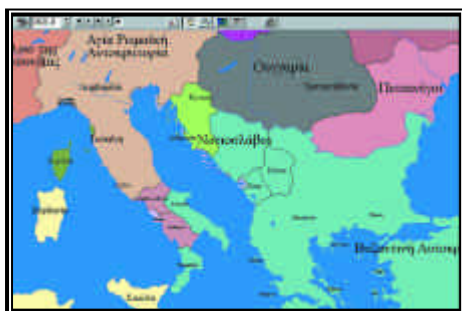

- α) Να παρατηρήσεις προσεκτικά στο χάρτη την έκταση της βυζαντινής κυριαρχίας την εποχή του θανάτου του Βασιλείου Β' (1025) και να τη συγκρίνεις με εκείνη του τέλους της Μακεδονικής δυναστείας (1056). Τι παρατηρείς;

β) Να κάνεις μια γρήγορη ανίχνευση του κειμένου και να επισημάνεις τις αναφορές στους εξωτερικούς κινδύνους που απειλούν το Βυζάντιο από το θάνατο του Βασιλείου Β' έως το 1056, και τις εδαφικές διαφοροποιήσεις που σημειώνονται την εποχή αυτή στο χώρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

1 ώρα

1. Από τον 11ο αιώνα εμφανίζονται τα πρώτα εμπορικά αστικά κέντρα στην ιταλική χερσόνησο, τα οποία ασκούν το εμπόριο σε συνθήκες που πλησιάζουν την ουσιαστική ανεξαρτησία. Ποια είναι αυτά; Να επισημάνεις τη θέση τους στο χάρτη.

Οι μαθητές μπορούν να πληκτρολογήσουν την χρονολογία 1021. Έπειτα να κάνουν κλικ στο "κείμενο" και θα εμφανισθούν

οι απαραίτητες πληροφορίες στην οθόνη.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να κάνει ο καθηγητής στην περίπτωση της Βενετίας και στη σημαντική εμπορική ανάπτυξη της χάρη στα προνόμια και τις διευκολύνσεις που εξασφάλισε από το Βυζάντιο την εποχή αυτή.

*

2. Να ελέγξεις το περιεχόμενο των παρακάτω απόψεων και να βάλεις σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν σε σωστές προτάσεις σε σχέση με τα δεδομένα που δηλώνονται στην αρχή με έντονους κάθε φορά χαρακτήρες:

Οι μαθητές προκειμένου να αποφανθούν για την εγκυρότητα καθενός από τους παρακάτω ισχυρισμούς ή για να αποκαταστήσουν την ορθότητα ενός λανθασμένου μπορούν να ανατρέχουν στον αντίστοιχο χάρτη πληκτρολογώντας τις δεδομένες χρονολογίες. Έπειτα μπορούν να κάνουν κλικ στο "κείμενο" και να συλλέγουν τις απαραίτητες πληροφορίες.

.....
Η δεύτερη δραστηριότητα μπορεί να εξετασθεί είτε συνολικά, όταν θα έχει διδαχθεί και η Άλωση της Πόλης από τους Φράγκους είτε επί μέρους, όπου το επιτρέπουν οι ερωτήσεις.

Ίσως χρειασθεί και δεύτερη διδακτική ώρα, εάν ο καθηγητής προχωρήσει σε εκτενέστερη ανάλυση και επεξήγηση των απαντήσεων.

A. Εξασθένιση βυζαντινού αμυντικού συστήματος

α) Ευθύνεται η κατάργηση του «αλληλεγγύου» από το Ρωμανό Γ' Αργυρό (1028-1034), γεγονός το οποίο οδήγησε σταδιακά τη μεσαία τάξη των μικρών ελεύθερων καλλιεργητών σε μαρασμό.

β) Ευθύνεται η «εξκουσσία», δηλαδή η φορολογική απαλλαγή των δυνατών, μέτρο το οποίο θέσπισε ο Κωνσταντίνος Θ' Μονομάχος (1042-1055).

γ) Ευθύνεται η δυνατότητα εξαγοράς της θητείας και η αύξηση του αριθμού των μισθοφόρων, μέτρα τα οποία εφαρμόστηκαν ήδη από την εποχή της Μακεδονικής Δυναστείας.

δ) Ευθύνεται η σταδιακή απορρόφηση της μικρής ιδιοκτησίας από τους «δυνατούς» μετά το 1025 και η καταστροφή των αγροτών, που ήταν η βάση του στρατού και του κράτους. Αυτό οδήγησε σε απογύμνωση των ανατολικών συνόρων.

Σωστές προτάσεις είναι οι: α, γ, δ. Ο καθηγητής μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να αξιολογήσουν την κάθε πρόταση ως σωστή ή λανθασμένη και να αιτιολογήσουν περαιτέρω την κάθε απάντησή τους με βάση τις επιπλέον πληροφορίες που θα έχουν αντλήσει από το «κείμενο» και θα έχουν επεξεργαστεί κριτικά.

B. Σχίσμα Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας

α) Στις συζητήσεις μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας, που οδήγησαν στο οριστικό σχίσμα των δύο Εκκλησιών, πρωταγωνίστησαν ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ Κηρουάριος και ο Πάπας της Ρώμης Ιννοκέντιος Γ'.

β) Το οριστικό σχίσμα των δύο Εκκλησιών επήλθε σε Σύνοδο που συνήλθε στην Κωνσταντινούπολη στις 24-7-1054 και αφόρισε τους παπικούς εκπροσώπους.

γ) Οι διαφορές που οδήγησαν στο σχίσμα αφορούσαν κυρίως στη νηστεία του Σαββάτου και στην αγαμία του κλήρου.

δ) Συνέπεια του σχίσματος ήταν η δημιουργία κλίματος αντιπαλότητας μεταξύ Ανατολής και Δύσης και η απομόνωση του Βυζαντίου από πιθανή δυτική βοήθεια για την αντιμετώπιση μελλοντικών εχθρικών εισβολών.

Σωστές προτάσεις είναι οι: β, δ. Οι μαθητές μπορούν να πληκτρολογήσουν τη χρονολογία 1054 και στη συνέχεια να κάνουν κλικ στο «κείμενο». Μπορούν επίσης να αξιοποιήσουν το ερωτηματολόγιο του λογισμικού, κάνοντας κλικ στην ένδειξη «ερώτηση» και επιλέγοντας με το βελάκι το «πότε».

Γ. Ιταλικές Δημοκρατίες

α) Ο Βασίλειος Β' ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας που παραχώρησε τελωνειακές διευκολύνσεις στη Βενετία. έκτοτε η Δημοκρατία του Αγίου Μάρκου εξελίχθηκε σε σημαντική εμπορική δύναμη. Το 1076 η Βενετία επέκτεινε την κυριαρχία της κατά μήκος των Δαλματικών ακτών.

β) Τόσο είχε αναπτυχθεί η εμπορική δύναμη της Βενετίας, που ο Αλέξιος Α' Κομνηνός (1081-1118) αναγκάστηκε να ανακαλέσει όλα τα προνόμια που της είχε παραχωρήσει. το ίδιο έκανε και με τις πόλεις Πίζα και Γένουα.

γ) Το 1141 πολλές πόλεις της Ιταλίας, όπως η Μπολόνια, η Σιένα, η Λούκα, η Βερόνα, το Άστι, αυτονομούνται - εντός των ορίων της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας - με την υιοθέτηση δημοκρατικών μορφών διακυβέρνησης.

δ) Το 1177 στο Συνέδριο της Βενετίας συμφιλιώθηκαν ο Πάπας, ο Γερμανός αυτοκράτορας και οι ιταλικές πόλεις και αναγνωρίστηκε η ανεξαρτησία των ιταλικών πόλεων.

Σωστές προτάσεις είναι οι: α, γ, δ. Οι μαθητές πρέπει να πληκτρολογήσουν για την κάθε άποψη τη δεδομένη χρονολογία και στη συνέχεια να κάνουν κλικ στο «κείμενο», για να διαφωτισθούν σχετικά. Την ίδια διαδικασία θα πρέπει να ακολουθήσουν και για το Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η και Θ.

Δ. Σελτζούκοι Τούρκοι

α) Το 1071 οι Σελτζούκοι Τούρκοι καταλαμβάνουν την Ιερουσαλήμ, διώκουν τους ντόπιους Χριστιανούς και απαγορεύουν τα προσκυνήματα των Ευρωπαίων στην ιερή πόλη.

β) Το 1071 οι Σελτζούκοι Τούρκοι με αρχηγό τον Αλπ Αρσλάν σε μια κρίσιμη αναμέτρηση στο Ματζικέρτ νίκησαν τα μισθοφορικά στρατεύματα του Ρωμανού Δ' Διογένη που είχαν εκστρατεύσει εναντίον τους.

γ) Τα αποτελέσματα της παραμέλησης του ντόπιου βυζαντινού στρατού και της συνακόλουθης εξασθένησης της άμυνας των ανατολικών συνόρων μετά το θάνατο του Βασιλείου Β' γίνονται ολοφάνερα όταν οι Τούρκοι, μετά το 1071, αρχίζουν ανεόχλητοι να επιδράμουν και να εγκαθίστανται στη Μικρά Ασία.

δ) Μετά το 1092 η δύναμη των Σελτζούκων φθάνει στο απόγειό της. Το 1179 μάλιστα, για να κάνουν πιο αποτελεσματική τη διοίκηση της τεράστιας αυτοκρατορίας τους, τη χώρισαν σε σουλτανάτα και εμιράτα. Ένα από αυτά ήταν το «Σουλτανάτο των Ρουμ» ή «των Ρωμιών».

Σωστές προτάσεις είναι οι: α, β, γ. Για την προέλαση των Σελτζούκων Τούρκων και την εγκατάστασή τους στη Μικρά Ασία μετά τη μάχη του Ματζικέρτ, να παρατηρήσουν ιδιαίτερα τους χάρτες που εμφανίζονται στις χρονολογίες 1071.6, 1072.0, 1076.3, 1088.0 και το χάρτη του 1179.0, όπου εμφανίζεται το Σουλτανάτο των Ρουμ.

Ε. Νορμανδοί

α) Το 1057 οι Νορμανδοί της Ιταλίας με αρχηγό το Γουλιέλμο τον Κατακτητή εισχωρούν στη ελληνοκρατούμενη Καλαβρία, ενώ το 1061 εισέρχονται στη Σικελία.

β) Το 1071 οι Νορμανδοί, με την κατάληψη της Βάρης στη νότια Ιταλία, ολοκληρώνουν την κατάκτηση των βυζαντινών κτήσεων στην Ιταλία και το 1072 ιδρύουν το Νορμανδικό Κράτος με έδρα το Παλέρμο.

γ) Το 1147 οι Νορμανδοί βρίσκουν ευκαιρία, λόγω των σταυροφοριών, και εισβάλουν στον ελλαδικό χώρο προκαλώντας μεγάλες καταστροφές στην Κέρκυρα, τη Θήβα, την Κόρινθο.

δ) Το 1185 οι Νορμανδοί της Ιταλίας μετά την κατάληψη του Δυρραχίου και την άλωση της Θεσσαλονίκης πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

Σωστές προτάσεις είναι οι: β, γ. Οι μαθητές πρέπει να σταθούν ιδιαίτερα στους χάρτες που αντιστοιχούν στις χρονολογίες: 1057.3, 1059.2, 1061.9, 1063.5, 1068.2, 1071.5 (κατάληψη Βάρης), 1072.3 (κατάληψη Παλέρμο), 1091.4 (ολοκλήρωση κατάκτησης Σικελίας), 1147.2 (κατάληψη Κέρκυρας), 1185.2, 1185.5, 1185.8 (τέταρτη επιδρομή Νορμανδών στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία).

Στ. Νοτιοσλαβικές φυλές

α) Η πρώτη σημαντική απώλεια του Βυζαντίου μετά το θάνατο του Βασιλείου Β' ήταν η απόσπαση του κράτους της Ζέτας το 1052.

β) Το 1124 επί Ιωάννη Β' Κομνηνού το Βυζάντιο επεκτείνει ξανά την κυριαρχία του στη Ράσκα και τη Ζέτα.

γ) Το 1160 η βυζαντινή εξουσία επεκτείνεται στην περιοχή της Βοσνίας, το 1163 κατά μήκος των Δαλματικών ακτών και το 1167 και στην Κροατία.

δ) Το 1181 οι νοτιοσλαβικές φυλές επαναστάτησαν και αποτίναξαν τη βυζαντινή κυριαρχία.

Όλες οι προτάσεις είναι αληθείς. Οι μαθητές πρέπει να σταθούν ιδιαίτερα στους χάρτες που αντιστοιχούν στις δεδομένες χρονολογίες. Για τις σχετικές πληροφορίες, αφού πληκτρολογήσουν την κάθε χρονολογία, πρέπει να κάνουν κλικ στο «κείμενο».

Ζ. Βούλγαροι

α) Το Βουλγαρικό Κράτος, που είχε διαλυθεί μετά την κατάληψη της Αχρίδας από τον Βασίλειο Β' το 1018, ιδρύεται ξανά το 1186.

β) Το 1190 οι Βούλγαροι υπέστησαν βαριά ήττα από τους Βυζαντινούς και το κράτος τους κινδύνευσε για μια ακόμη φορά να διαλυθεί.

γ) Το 1194 οι Βούλγαροι νίκησαν το στρατό των Βυζαντινών στην Αρκαδιούπολη.

δ) Η ίδρυση και επέκταση του δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους σήμανε το τέλος της βυζαντινής κυριαρχίας στη βόρεια Βαλκανική.

Σωστές προτάσεις είναι οι α, γ, δ. Οι μαθητές πρέπει να σταθούν στο χάρτη που αντιστοιχεί στη χρονολογία: 1186.4. στη συνέχεια να κάνουν κλικ στο "κείμενο" και θα εμφανιστούν στην οθόνη τους οι σχετικές πληροφορίες.

Η. Πετσενέγοι, Σέρβοι, Ούγγροι

α) Από το 1064 Πετσενέγοι και Ούγγροι ερημώνουν την περιοχή του Δούναβη φθάνοντας ως την κεντρική Ελλάδα.

β) Ο αυτοκράτορας Ιωάννης Β' Κομνηνός (1118-1143) βελτίωσε τα οικονομικά του Βυζαντινού Κράτους και το απάλλαξε από τις επιδρομές των Πετσενέγων.

γ) Στα χρόνια της βασιλείας του Αλέξιου Β' Κομνηνού (1180-1183) ο Σέρβος ηγεμόνας Στέφανος Νεμάνια έκανε ανεξάρτητη τη Σερβία.

δ) Το 1183 Σέρβοι και Ούγγροι εισβάλλουν στο Βυζάντιο και καταστρέφουν το Βελιγράδι, τη Ναϊσσό, τη Σόφια, ενώ το 1184 κατεβαίνουν νοτιότερα.

Όλες οι προτάσεις είναι αληθείς. Οι μαθητές πρέπει να πληκτρολογήσουν τις δεδομένες χρονολογίες και να κάνουν κλικ στο «κείμενο», απ' όπου θα ανιχνεύσουν τις σχετικές πληροφορίες.

Θ. Σταυροφορίες

α) Οι Σταυροφορίες ήταν ένοπλες εκστρατείες του χριστιανικού κόσμου κατά των Οθωμανών Τούρκων που είχαν καταλάβει τους Αγίους Τόπους και κινούνταν χωρίς αντίσταση ως τις ανατολικές ακτές της Μικράς Ασίας.

β) Άφησαν να διαφανούν τα οικονομικά συμφέροντα των ναυτικών ιταλικών πόλεων, οι φιλοδοξίες των ιπποτών για φέουδα και οι βλέψεις των δυτικών για τα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

γ) Η Δ' Σταυροφορία, ιδέα του Πάπα Ιννοκέντιου Γ' να ανακτήσουν την Ιερουσαλήμ από τους μουσουλμάνους της Αιγύπτου, έγινε τελικά όργανο των συμφερόντων της Βενετίας και στράφηκε κατά της ίδιας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

δ) Οι καταστροφές που προκάλεσαν οι σταυροφόροι στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία σύντομα αποκαταστάθηκαν.

Οι μαθητές πρέπει να πληκτρολογήσουν τη χρονολογία 1096, οπότε πραγματοποιείται η Α' Σταυροφορία, και να κάνουν κλικ στο "κείμενο", όπου θα ανατρέξουν την περίοδο έως το 1204 για να ελέγξουν την ορθότητα των ισχυρισμών και να διαφωτισθούν σχετικά. Σωστές προτάσεις είναι η β και γ.

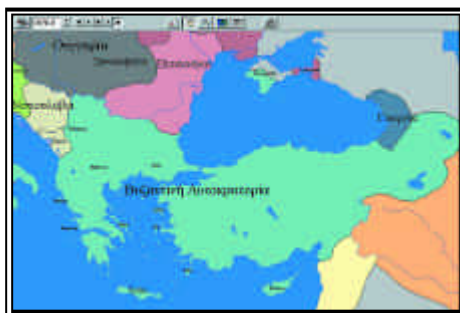
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

10 λεπτά

Να παρατηρήσεις προσεκτικά στο χάρτη την έκταση της βυζαντινής κυριαρχίας την εποχή του τέλους της Μακεδονικής δυναστείας (1056) και να τη συγκρίνεις με την έκτασή της πριν και μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους. Τι παρατηρείς ως προς τις εδαφικές διαφοροποιήσεις που έχουν συντελεστεί στο χώρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας έως τις αρχές του 13ου αιώνα;

Οι χάρτες που είναι απαραίτητοι εμφανίζονται συγκριτικά, όταν πληκτρολογήσουν οι μαθητές 1056, 1204.4 και 1204.5 και κάνουν σύγκριση των χαρτών, χρησιμοποιώντας το κατάλληλο όργανο από το μενού επιλογών.

Οι μαθητές με βάση τα δεδομένα των χαρτών μπορούν να σχολιάσουν τη μεγάλη εδαφική συρρίκνωση που υπέστη η Βυζαντινή Αυτοκρατορία κατά τη διάρκεια των εκατόν πενήντα περίπου χρόνων που μεσολαβούν.

2

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΩΝ ΣΕΛΤΖΟΥΚΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία που είχε για το εξασθενημένο Βυζάντιο η αύξηση της δύναμης των Σελτζούκων Τούρκων στην Ανατολή.
2. Να παρακολουθήσουν στο χάρτη την εξάπλωση των Σελτζούκων σε βάρος των βυζαντινών εδαφών της Μικράς Ασίας και την εδραίωση της κυριαρχίας τους σε περιοχές που χάνονται, για το Βυζαντινό Κράτος.
3. Να συνδέσουν την εξάπλωση των Σελτζούκων Τούρκων στην Ανατολή, και ιδιαίτερα την κατάκτηση της Ιερουσαλήμ το 1071, με το κίνητρο που δόθηκε στη Χριστιανική Δύση για την οργάνωση Σταυροφοριών κατά των «απίστων» Μουσουλμάνων.
4. Να διερευνήσουν τη θέση του Βυζαντίου στην προσπάθεια της Δυτικής Ευρώπης για απελευθέρωση των Αγίων Τόπων
5. Να αξιολογήσουν το αποτέλεσμα των των τριών πρώτων Σταυροφοριών όσον αφορά τις εδαφικές διαφοροποιήσεις που σημειώθηκαν στην Ανατολή.
6. Να παρακολουθήσουν στο χάρτη τη σταδιακή παρακμή και διάσπαση της Σελτζουκικής Αυτοκρατορίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

10 λεπτά

Όπως γνωρίζεις οι Σελτζούκοι Τούρκοι εμφανίζονται στο ιστορικό προσκήνιο από τα τέλη του 10ου αιώνα με αρχική κοιτίδα το σημερινό Τουρκεστάν. Τον επόμενο αιώνα άρχισαν να εξαπλώνονται στη περιοχή του Ιράν. Την περίοδο 1048-1053 λαμβάνουν χώρα οι πρώτες συγκρούσεις μεταξύ Βυζαντινών και Σελτζούκων. Κάνε μια γρήγορη ανίχνευση του κειμένου και του χάρτη από την εποχή των πρώτων συγκρούσεων ως την εποχή της μεγάλης ακμής των Σελτζούκων, οπότε η επικράτεια που ελέγχουν αγγίζει τα μέγιστα όριά της, και επισήμανε τις σχετικές αναφορές.

1) Ποιος Βυζαντινός αυτοκράτορας επιχείρησε εκστρατεία κατά των Σελτζούκων Τούρκων το 1071 προκειμένου να θέσει τέλος στις εισβολές τους σε βυζαντινά εδάφη;

(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Ο Αλέξιος Α' Κομνηνός

β) Ο Μανουήλ Α' Κομνηνός

γ) Ο Ρωμανός Δ' Διογένης

*

2) Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της μάχης στο Ματζικέρτ το 1071;

*

3) Ποιες ήταν οι συνέπειες της μάχης στο Ματζικέρτ για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία;

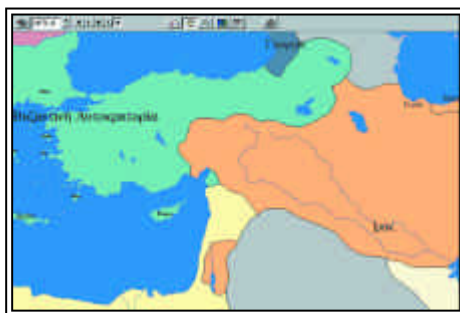
Κάνουμε κλικ στην ένδειξη "ερώτηση" και επιλέγουμε το "πότε". Από τον κατάλογο που εμφανίζεται επιλέγουμε με το βελάκι την αναφορά "Ματζικέρτ, Μάχη του" και αντλούμε τις πρώτες πληροφορίες. Στη συνέχεια επιλέγουμε "Πήγαινε πού" και στην οθόνη μας έχουμε τη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Έπειτα προχωρούμε με το "+" ως το 1072, όπου έχουμε στην οθόνη το σχετικό χάρτη με την επέκταση των Σελτζούκων στα βυζαντινά εδάφη της Μικράς Ασίας μετά τη νίκη τους στο Ματζικέρτ. Μετά κάνουμε κλικ στην ένδειξη "κείμενο" και εμφανίζονται και οι επιπλέον σχετικές πληροφορίες.

Ο καθηγητής μπορεί επιπλέον να δείξει στους μαθητές, στο χάρτη που αντιστοιχεί στη χρονολογική ένδειξη 1071.6, την κατάληψη της Ιερουσαλήμ από τους Σελτζούκους Τούρκους και να αναφέρει για τις διώξεις που υπέστησαν στη συνέχεια οι Χριστιανοί που διέμεναν εκεί, πράγμα το οποίο αποτέλεσε την αφορμή για την οργάνωση Σταυροφοριών από τους Ευρωπαίους εναντίον των Σελτζούκων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

5 λεπτά

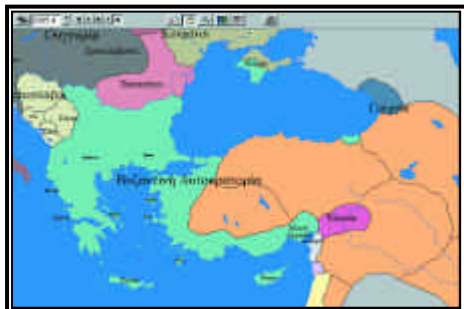
Μετά τη μάχη στο Ματζικέρτ συνεχίστηκαν οι πόλεμοι με τους Σελτζούκους. Να παρατηρήσεις στο χάρτη την εξάπλωση της δύναμης των Σελτζούκων στη Μικρά Ασία μετά το 1071.

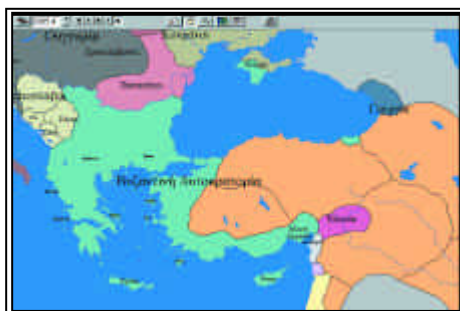
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

30 λεπτά

1) Κατά την Α' Σταυροφορία (1096) ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α' Κομνηνός (1081-1118) είχε συμφωνήσει με τους σταυροφόρους για την απόδοση στο Βυζάντιο κά-
θε περιοχής που θα ανακτούσαν από τους Σελτζούκους. Να παρατηρήσεις στο
χάρτη ποια εδάφη κατάφερε να προσαρτήσει το Βυζάντιο με βάση αυτή τη συμφω-
νία;

Πληκτρολογούμε τη χρονολογική ένδειξη 1096 και προχωρούμε με το «+» στο 1097.4, 1097.6. Στο χάρτη που εμφανίζεται στην οθόνη παρατηρούμε την παλινόρ-
θωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στην ακτή της Μικράς Ασίας, και στο 1097.8
στην περιοχή της Αντιόχειας. Στο 1105.4 παρατηρούμε την κατάκτηση της Μικρής

Αρμενίας και στο 1108.7 την κατάκτηση των ακτών της Μικράς Ασίας στον Εύξεινο Πόντο και την απόδοσή τους στο Βυζάντιο.

Ωστόσο, οι μαθητές θα παρατηρήσουν στο χάρτη του 1098.5 ότι η Αντιόχεια περνά τελικά στα χέρια του Νορμανδού βασιλιά της Ιταλίας και ότι στο εξής η κατάκτηση της παραλιακής ζώνης της Συρίας και Παλαιστίνης από τους Σταυροφόρους γίνεται για λογαριασμό τους· έτσι, στο 1099.4 και 1099.6 βλέπουμε την κατάκτηση της Ιερουσαλήμ και την ίδρυση του λατινικού φεουδαρχικού Βασιλείου της Ιερουσαλήμ, ενώ το 1105.4 παρατηρούμε την κατάκτηση της Έδεσσας στη βόρεια Συρία και την ίδρυση της Ηγεμονίας της Έδεσσας.

Τέλος, οι μαθητές, με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις και παράλληλη ανάγνωση του «κειμένου», όπου οι σχετικές αναφορές, θα πρέπει να κάνουν έναν απολογισμό των κερδών και των απωλειών του Βυζαντινού Κράτους από τις τρεις πρώτες Σταυροφορίες.

*

2) Πότε και πού πραγματοποιήθηκε η δεύτερη σημαντική αναμέτρηση των Βυζαντινών με τους Σελτζούκους και ποιος βυζαντινός αυτοκράτορας επιχείρησε αυτήν την αναμέτρηση;

*

3) Ποιο ήταν το αποτέλεσμα και η σημασία της για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία;

Οι μαθητές γνωρίζουν ήδη ότι η δεύτερη σημαντική αναμέτρηση των Βυζαντινών με τους Σελτζούκους πραγματοποιήθηκε στο Μυριοκέφαλο της Φρυγίας το 1176. Πληκτρολογούμε λοιπόν τη χρονολογική ένδειξη 1176 και στην οθόνη εμφανίζεται ο σχετικός χάρτης. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και έχουμε στην οθόνη τις σχετικές πληροφορίες.

*

4) Οι Σελτζούκοι μετά την εποχή της μεγάλης ακμής τους, από το 1092 κ.ε., περιέπεσαν σε εμφυλίους πολέμους και διασπάστηκαν σε σουλτανάτα και εμιράτα. Από αυτά ποιο ήταν το πιο επικίνδυνο για το Βυζάντιο;

Από τα παλιά σελτζουκικά εδάφη τελικά μόνο το Σουλτανάτο των Ρουμά Ρωμιών ανέκτησε τη δύναμή της υπό την ηγεσία μιας σελτζουκικής δυναστείας. Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1179 και στην οθόνη μας εμφανίζεται ο σχετικός χάρτης. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στην ένδειξη "κείμενο" και μπορούμε να συλλέξουμε τις σχετικές πληροφορίες.

3

ΟΙ NORMANΔΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΟΜΕΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές σε αδρές γραμμές τη δράση των Νορμανδών της Ιταλίας και την ανάπτυξη της δύναμής τους σε βάρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
2. Να γνωρίσουν τα χρονολογικά πλαίσια και τον αριθμό των νορμανδικών επιδρομών και να τις ταυτίσουν γεωγραφικά.
3. Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των νορμανδικών επιδρομών για το Βυζάντιο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1 ώρα

Όπως γνωρίζεις, οι Νορμανδοί με αφετηρία τη Σκανδιναβία εμφανίστηκαν στη Μεσόγειο ως πειρατές από τον 8ο αιώνα. Από το 10ο ως τον 11ο αιώνα μετανάστευσαν νοτιότερα και εντάχθηκαν στο μισθοφορικό στρατό των Βυζαντινών. Το 1071 κατέλαβαν το Μπάρι και πέρασαν στη Σικελία, όπου ίδρυσαν ιταλικό κράτος με έδρα το Παλέρμο. Αποτέλεσαν επικίνδυνο εχθρό για το Βυζάντιο.

Εντόπισε στο χάρτη την εγκατάσταση και επέκταση των Νορμανδών στη νότια Ιταλία και στη Σικελία και παρακολούθησε τις επιδρομές τους σε βυζαντινά εδάφη ως την κατάρρευση του νορμανδικού κράτους της Ιταλίας. Κάνε μια γρήγορη ανίχνευση του κειμένου κατά την περίοδο 1047-1201 και επισήμανε τις αναφορές στους Νορμανδούς.

1) Από το 1047 οι Νορμανδοί ιππότες και μισθοφόροι του βυζαντινού στρατού εγκαθίστανται σε εδάφη-φέουδα που κέρδισαν, ως έπαθλα:

(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

- α) στην περιοχή του Δυρραχίου
- β) στην περιοχή της νότιας Ιταλίας
- γ) στην περιοχή γύρω από το Λάτιο

Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογία 1047 και στην οθόνη τους εμφανίζεται ο χάρτης. Στη συνέχεια επιλέγουν το "κείμενο" για τις σχετικές πληροφορίες.

2) Με την κατάληψη του Μπάρι το 1071 από τους Νορμανδούς:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) οι Νορμανδοί επεκτείνουν τις κτήσεις τους στη νότια Ιταλία και Σικελία και αποφασίζουν να περάσουν στην Τυνησία

β) οι Νορμανδοί καταλύουν το Παπικό Κράτος στην περιοχή του Λατίου και επιτίθενται κατά της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

γ) πέφτει και η τελευταία κτήση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στην Ιταλία και ο Ροβέρτος Γυϊσκάρδος σχεδιάζει να εισβάλει στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

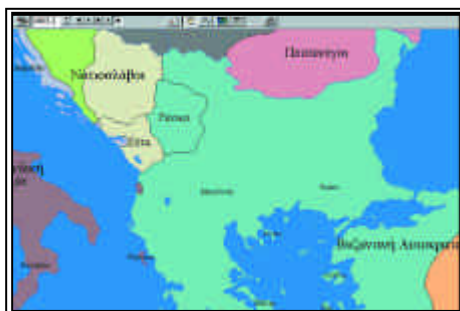
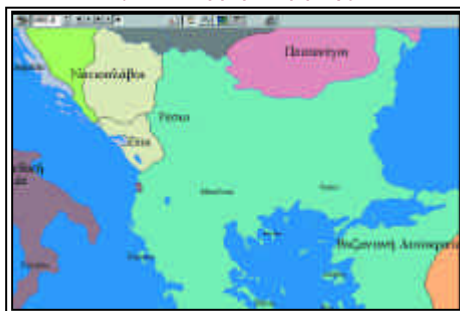
Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογία 1071 και στην οθόνη τους εμφανίζεται ο χάρτης. Προχωρούν στο 1071.5, οπότε οι Νορμανδοί κατακτούν τη Βάρη (Μπάρι) και το Βρινδήσιο (Πρίντεζι) και ολοκληρώνουν την κατάκτηση και των τελευταίων βυζαντινών κτήσεων στην Ιταλική χερσόνησο. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και στην οθόνη εμφανίζονται οι απαραίτητες πληροφορίες.

*

3) Εντόπισε στο χάρτη ποιες εδαφικές ανακατατάξεις επέφερε η πρώτη νορμανδική επιδρομή (1081-1085) στο βαλκανικό χώρο.

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1081. Στη συνέχεια προχωρούμε με το "+" ως το 1085. Σημειώνουμε τις χρονολογίες 1081.6, 1081.8 (κατάληψη Δυρραχίου και εδαφών της Ηπείρου έως το 1082.2) και 1083.2 (κατάληψη Δυρραχίου, Κέρκυρας έως το 1085.6). Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και με οδηγό τα δεδομένα χρονολογικά όρια ανιχνεύουμε τις απαραίτητες πληροφορίες.

Ο καθηγητής πρέπει να υπενθυμίσει στους μαθητές ότι ο βυζαντινός αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός νίκησε τους Νορμανδούς με μισθοφορικά στρατεύματα και με τη βοήθεια του στόλου των Βενετών, οι οποίοι ενδιαφέρονταν να διατηρήσουν ανοιχτή στο εμπόριό τους την Αδριατική. Ως αντάλλαγμα το Βυζάντιο υποχρεώθηκε να παράσχει σημαντικά προνόμια και εμπορικές διευκολύνσεις στους Βενετούς με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της Βενετίας σε ισχυρότατη εμπορική και ναυτική δύναμη, και από την άλλη, την υποβάθμιση της εμπορικής σημασίας του Βυζαντίου.

4) Η τρίτη επιδρομή των Νορμανδών κατά της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 1147-1149. Ποιες ήταν οι επιπτώσεις της;

Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογία 1147. Στη συνέχεια κάνουν κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη τους οι απαραίτητες πληροφορίες.

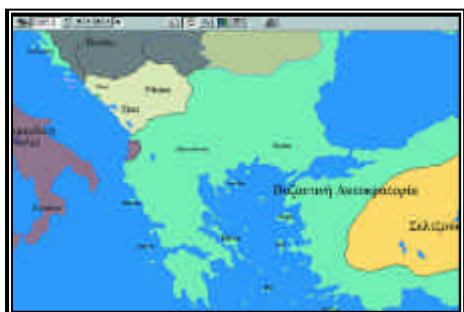
*

5) Η τέταρτη επιδρομή των Νορμανδών στα βυζαντινά εδάφη το 1185 επέφερε σημαντικό πλήγμα και εσωτερικές αλλαγές στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, διότι:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) οι Νορμανδοί κατέλαβαν το Δυρράχιο και παράλληλα οι νοτιοσλαβικές φυλές κήρυξαν την ανεξαρτησία τους από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

β) οι Νορμανδοί κατέλαβαν και λεηλάτησαν τη Θεσσαλονίκη· συνακόλουθη ήταν η πτώση της δυναστείας των Κομνηνών

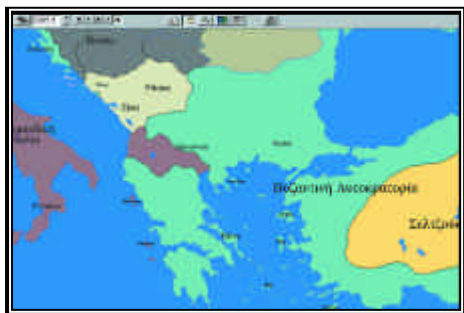
γ) οι Νορμανδοί κατέλαβαν την ίδια την Κωνσταντινούπολη και οι καταστροφές που επέφεραν ξεσήκωσαν λαϊκή εξέγερση κατά της δυναστείας των Κομνηνών

Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογία 1185. Στη συνέχεια προχωρούν στις χρονολογίες 1185.2 (κατάληψη Δυρραχίου), 1185.3 (κατάληψη Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου), 1185.5 (κατάληψη Θεσσαλονίκης). Από το 1185.9 κ.ε. οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν τη σταδιακή υποχώρηση των Νορμανδών από τα βυζαντινά εδάφη. Στη συνέχεια κάνουν κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη οι απαραίτητες πληροφορίες.

Ο καθηγητής μπορεί να προσθέσει κάποια στοιχεία για την εσωτερική πολιτική κατάσταση στο Βυζάντιο κατά την εν λόγω εποχή.

*

6) Οι νορμανδικές επιδρομές συνολικά:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

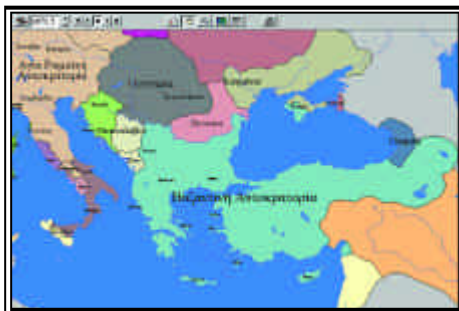
- α) οδήγησαν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία σε αποσύνθεση.
- β) **ταλαιπώρησαν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία σε μια εποχή κρίσιμη, μετά την απώλεια τόσο των ανατολικών επαρχιών όσο και των δυτικών της κτήσεις.**
- γ) οδήγησαν στην απώλεια των ιταλικών κτήσεων της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στις περιοχές Απουλίας, Καλαβρίας και Σικελίας.

Οι μαθητές θα επιλέξουν τη σωστή απάντηση με βάση τα προσωπικά τους συμπεράσματα που θα εξαγάγουν μετά από κριτική επεξεργασία των πληροφοριών που έχουν έως τώρα αντλήσει, τόσο για τις νορμανδικές επιδρομές όσο και για τα άλλα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα που αντιμετώπιζε το Βυζαντινό Κράτος την εποχή αυτή

*

7) Με βάση τους χάρτες να συγκρίνεις την ήττα των Βυζαντινών στο Ματζικέρτ από τους Σελτζούκους με την κατάληψη του Μπάρι από τους Νορμανδούς τον ίδιο χρόνο. Τι παρατηρείς ως προς τις εδαφικές ανακατατάξεις στα ανατολικά και δυτικά όρια του Βυζαντινού Κράτους;

Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογία 1071.5, οπότε έχουμε την κατάληψη του Μπάρι και την ολοκλήρωση της κατάκτησης των τελευταίων βυζαντινών εδαφών στην Ιταλία από τους Νορμανδούς. Παράλληλα οι μαθητές παρατηρούν την εξέλιξη της κατάστασης στα ανατολικά σύνορα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όπου μετά τη μάχη του Ματζικέρτ (1071), στη χρονολογική ένδειξη 1072, ανοίγει και ο δρόμος για την κατάκτηση της Μικράς Ασίας από τους Σελτζούκους Τούρκους και μακροπρόθεσμα για την προέλαση των Οθωμανών Τούρκων.

4

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές σε αδρές γραμμές τα χρονολογικά πλαίσια και τον αριθμό των Σταυροφοριών, για να μπορούν βάσει των ημερομηνιών και του χάρτη να είναι σε θέση να προχωρήσουν σε συγκρίσεις που θα τους ζητηθούν.
2. Μέσω των συγκρίσεων που θα κάνουν, παρατηρώντας τις γεωπολιτικές αλλαγές που επέφεραν οι Σταυροφορίες, να διαπιστώσουν την επίτευξη ή όχι των αρχικών στόχων των Σταυροφοριών.
3. Να επισημάνουν τα βασικά πρόσωπα και γεγονότα των Σταυροφοριών, για να μπορούν να κάνουν συγκρίσεις και να χρησιμοποιήσουν το ερωτηματολόγιο του λογισμικού : "ποιος", "πού", και "πότε".

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1 ώρα

Όπως γνωρίζεις, οι Σταυροφορίες πραγματοποιήθηκαν από τον 11ο έως τον 13ο αιώνα. Κάνε μία γρήγορη ανάγνωση του κειμένου στους αιώνες αυτούς και ε-πισήμανε τις "Σταυροφορίες".

- 1) Πόσες είναι οι Σταυροφορίες και ανάμεσα σε ποια χρονική περίοδο πραγματοποιούνται; Υπογράμμισε τη σωστή απάντηση.
 - α) είναι 3 και πραγματοποιούνται μεταξύ 1096 και 1204
 - β) είναι 2 και πραγματοποιούνται μεταξύ 1071 και 1261
 - γ) είναι 4 και πραγματοποιούνται μεταξύ 1096 και 1204

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1096. Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και οι απαραίτητες πληροφορίες εμφανίζονται στην οθόνη. Την ίδια διαδικασία ακολουθούμε για τη χρονολογία 1204.

Ο καθηγητής μπορεί να δώσει περισσότερες πληροφορίες με στόχο να αποσαφηνιστούν τα χρονολογικά πλαίσια της κάθε σταυροφορίας.

*

2) α) Εντόπισε στο χάρτη ποια ήταν τα αποτελέσματα της πρώτης σταυροφορίας όσον αφορά στις εδαφικές ανακατατάξεις.

Θα πρέπει να καθοδηγηθούν οι μαθητές ώστε να εντοπίσουν τη δημιουργία κρατιδίων φεουδαρχικού τύπου στην Εγγύς Ανατολή, όπως η Κομητεία της Έδεσσας και το Βασίλειο της Ιερουσαλήμ. Ο καθηγητής πληκτρολογεί τα έτη 1097, 1100, 1103 και 1105. Στους χάρτες που εμφανίζονται κάθε φορά παρατηρούνται οι εδαφικές ανακατατάξεις που προκαλούνται από την πρώτη σταυροφορία. Έπειτα κάνοντας κλικ στην ένδειξη "κείμενο", εμφανίζονται στην οθόνη επιπλέον πληροφορίες.

β) Σύγκρινε την πρώτη και την τελευταία σταυροφορία με βάση τους χάρτες. Ποια διαφορά διακρίνεις μεταξύ των δύο σταυροφοριών σε ό,τι αφορά στην κατάληξή τους;

Χρησιμοποιώντας οι μαθητές το χάρτη βάσει των δύο χρονολογιών θα διαπιστώσουν ότι ο αρχικός στόχος των σταυροφοριών, που ήταν η κατάληψη των Ιεροσολύμων, επιτεύχθηκε μόνο στην πρώτη σταυροφορία, ενώ στην τέταρτη φάνηκαν καθαρά οι πραγματικοί λόγοι των σταυροφοριών. Οι χάρτες που είναι απαραίτητοι, εμφανίζονται συγκριτικά όταν ο καθηγητής πληκτρολογήσει το 1105 και το 1204 και κάνει τη σύγκριση των χαρτών.

*

3) Ποιος ήταν ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας κατά την πρώτη Σταυροφορία; Υπογράμμισε τη σωστή απάντηση.

- α . Βασίλειος Β' Βουλγαροκτόνος
- β . Ρωμανός Δ' ο Διογένης
- γ. Αλέξιος Α' Κομνηνός

Ο καθηγητής πληκτρολογεί το 1096. Έπειτα κάνοντας κλικ στην ένδειξη "κείμενο" εμφανίζονται οι απαραίτητες πληροφορίες. Ο καθηγητής μπορεί να δώσει περισσότερες διευκρινίσεις για τη στάση και το ρόλο του Αλεξίου Α' Κομνηνού στην Α' Σταυροφορία.

*

4) Ποιο ήταν το σημαντικότερο γεγονός της Δ' Σταυροφορίας; Υπογράμμισε τη σωστή απάντηση.

- α. Κατάληψη της Ιερουσαλήμ
- β. Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως
- γ. Το σχίσμα της χριστιανικής εκκλησίας.

Ο καθηγητής πληκτρολογεί το 1204. Έπειτα κάνει κλικ στο "κείμενο" και στην οθόνη εμφανίζονται οι απαραίτητες πληροφορίες. Ο καθηγητής θα πρέπει να δώσει περισσότερες πληροφορίες για την ίδια την άλωση, τα γεγονότα που ακολούθησαν και τη συμπεριφορά των Λατίνων κατακτητών.

*

5) Ποια κράτη δημιουργούνται μετά την άλωση του 1204 στο χώρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας;

Ο καθηγητής πληκτρολογεί το 1204. Οι μαθητές μέσα από τη μελέτη του χάρτη που εμφανίζεται εντοπίζουν τα νέα κρατικά μορφώματα που προκύπτουν από τη διανομή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μεταξύ των αρχηγών της Δ' Σταυροφορίας και επισημαίνουν τις εστίες αντίστασης του ελληνισμού. Επιπλέον πληροφορίες παρέχονται από το κείμενο που εμφανίζεται στην οθόνη όταν ο

καθηγητής κάνει κλικ στην ένδειξη "κείμενο".

6) Να συνδέσετε τα παρακάτω ιστορικά πρόσωπα με γεγονότα των Σταυροφοριών, συνθέτοντας ένα σύντομο κατατοπιστικό κείμενο:

Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος
Αλέξιος και Δαβίδ Κομνηνός
Πάπας Ιννοκέντιος ο
Δόγης Δάνδολος

Οι σωστές απαντήσεις ανιχνεύονται μέσα από το ερωτηματολόγιο του λογισμικού. Ο μαθητής κάνει κλικ επάνω στην ένδειξη "ερώτηση" και επιλέγει το "ποιος". Από τον κατάλογο ονομάτων που εμφανίζεται, επιλέγει με το βελάκι τα ονόματα που ζητούνται και παίρνει τις απαραίτητες πληροφορίες. Ο καθηγητής μπορεί να αναφέρει επιλεκτικά και άλλα σημαίνοντα πρόσωπα των σταυροφοριών.

5

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Οι μαθητές να γνωρίσουν σε αδρές γραμμές τις πολιτικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στη δυτική Ευρώπη από τις αρχές του 11ου αιώνα έως το 1453.
2. Να επισημάνουν βασικά ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα που σηματοδοτούν τις πολιτικές εξελίξεις και να τα ταυτίσουν γεωγραφικά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1 ώρα

Γνωρίζεις ότι η φεουδαρχία εμφανίστηκε στη δυτική Ευρώπη κατά τον 9ο αιώνα και εδραιώθηκε με τη συνθήκη του Βερντέν το 843 και το διαμελισμό του κράτους του Καρόλου του Μεγάλου. Έτσι κλείνει μια εποχή εμφυλίων πολέμων μεταξύ των διαδόχων του. Το 10ο αιώνα το φεουδαρχικό σύστημα γνωρίζει τη μέγιστη ακμή του (χαρακτηριστικά παραδείγματα φεουδαρχικών κρατών είναι η Γαλλία και η Γερμανία). Ωστόσο στα μέσα του 11ου αιώνα η φεουδαρχία αρχίζει να παρακμάζει.

α) Επισημάνε με τη βοήθεια του χάρτη τα φεουδαρχικά κράτη που είναι ήδη διαμορφωμένα στις αρχές του 11ου αιώνα στη δυτική Ευρώπη.

β) Παρατήρησε επίσης τα πρώτα ανεξάρτητα αστικά κέντρα που αναπτύσσονται ήδη από το πρώτο μισό του 11ου αιώνα σε παραλιακές περιοχές της ιταλικής χερσονήσου (χαρακτηριστικά παραδείγματα αστικών ιταλικών κέντρων είναι η Βενετία και η Γένοβα ή Γένουα).

1) Η διαμόρφωση και ανάπτυξη ημιανεξάρτητων και ανεξάρτητων αστικών κέντρων στη δυτική Ευρώπη και η παρακμή της φεουδαρχίας οδήγησαν:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

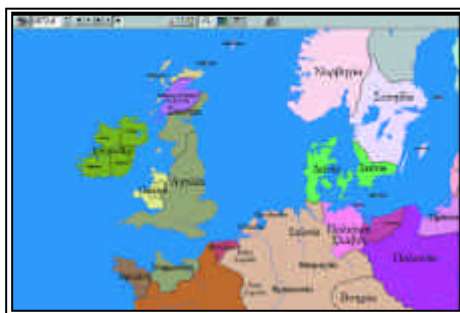
- α. στην περαιτέρω διάσπαση του δυτικού κόσμου σε ανεξάρτητες ηγεμονίες
- β. στη διαμόρφωση εθνικών μοναρχιών με ισχυρή κεντρική εξουσία
- γ. στην αύξηση της δύναμης της παπικής Εκκλησίας

Ο καθηγητής χρησιμοποιώντας το χάρτη, μπορεί να διαφωτίσει τους μαθητές περαιτέρω για την περίπτωση της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας.

2) Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της κατάκτησης της Αγγλίας από τους Νορμανδούς το 1066;

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1066. στη συνέχεια προχωρούμε στις χρονολογίες 1066.8, 1066.9, 1067.0, 1067.8, 1071.6, 1072.3, 1072.5, όπου παρακολουθούμε την εξέλιξη της κατάκτησης της Αγγλίας και της Σκωτίας από τους Νορμανδούς. Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και ανιχνεύουμε τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που εμφανίζεται στην οθόνη.

*

3) Η "έριδα της περιβολής", που άρχισε το 1076 ανάμεσα στον Πάπα της Ρώμης Γρηγόριο Ζ' και το Γερμανό αυτοκράτορα Ερρίκο Δ', έληξε το 1122 με τη συμφωνία της Βορμς σύμφωνα με την οποία:

(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) ο Πάπας θα μπορούσε στο εξής να επεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα των δυτικών κρατών.

β) ο αυτοκράτορας της "Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας" αναγνώριζε στον Πάπα το δικαίωμα να απονέμει τα εκκλησιαστικά αξιώματα.

γ) ο Γερμανός Αυτοκράτορας θα αποφάσιζε από κοινού με τον Πάπα για την απονομή των εκκλησιαστικών αξιωμάτων.

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1076. Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και οι απαραίτητες πληροφορίες εμφανίζονται στην οθόνη.

*

4) Α) Οι Γερμανοί αυτοκράτορες της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας αύξησαν υπερβολικά τη δύναμή τους το 1194, όταν:

(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Στη μεγάλη διαμάχη που ξέσπασε μεταξύ Γουέλφων, οπαδών του Πάπα, και Γιβελίνων, οπαδών του Αυτοκράτορα, υπερίσχυσαν οι Γιβελίνοι.

β) Συμμάχησαν με τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και από κοινού αφάνισαν το Νορμανδικό Κράτος της Ιταλίας που ταλαιπωρούσε και τη Βυζαντινή και την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

γ) Η γερμανική δυναστεία των Χοενστάουφεν κληρονόμησε το Νορμανδικό Κράτος της Ιταλίας.

Β) Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της μεγάλης αύξησης της εξουσίας των Γερμανών Αυτοκρατόρων το 1194;

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1194 και προχωρούμε στο 1194.4, 1194.6, 1194.8, όπου παρακολουθούμε την επέκταση της κυριαρχίας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην Νορμανδική νότια Ιταλία και Σικελία και τη συνακόλουθη αύξηση της δύναμης του Γερμανού αυτοκράτορα. Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και οι απαραίτητες πληροφορίες εμφανίζονται στην οθόνη.

*

5) Τι ήταν η Magna Carta;

Κάνουμε κλικ στην "ερώτηση" και επιλέγουμε το "πότε". Από τον κατάλογο που εμφανίζεται επιλέγουμε "Μάγκνα Κάρτα" και παίρνουμε τις απαραίτητες πληροφορίες. Στη συνέχεια μπορούμε να κάνουμε κλικ στην ένδειξη "πήγαινε πού" και θα έχουμε στην οθόνη μας τη σχετική γεωγραφική περιοχή. Έπειτα πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1215, κάνουμε κλικ στην ένδειξη "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη επιπλέον πληροφορίες.

*

6) Η μεταφορά της παπικής έδρας στη γαλλική πόλη Αβινιόν το 1309:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) αποφασίστηκε από τον Επίσκοπο της Ρώμης, για να μπορεί να ασκεί αποτελεσματικότερα την κοσμική εξουσία του πάνω στους ηγεμόνες των δυτικών κρατών.

β) επιβλήθηκε από τους Γάλλους, γιατί ο Πάπας Βονιφάτιος Η' είχε αφορίσει τον Φίλιππο Δ' τον Ωραίο, έτσι τέθηκε υπό τον έλεγχο των Γάλλων.

γ) αποφασίστηκε συναινετικά από τον Επίσκοπο της Ρώμης Βονιφάτιο Η' και τον Φίλιππο Δ' τον Ωραίο, για να ασκούν από κοινού την εξουσία στους Γάλλους υπηκόους.

Μπορούμε να κάνουμε κλικ στη ένδειξη "ερώτηση" και να επιλέξουμε το "πότε". Από τον κατάλογο που εμφανίζεται επιλέγουμε με το βελάκι "Πάπες στην Αβινιόν" και παίρνουμε τις απαραίτητες πληροφορίες. Στη συνέχεια μπορούμε να κάνουμε κλικ στην ένδειξη "πήγαινε που". Έπειτα πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1309, κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη επιπλέον πληροφορίες.

*

7) Ο εκατονταετής πόλεμος (1337-1453) ξέσπασε ανάμεσα:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και την Παπική Εκκλησία

β) στην Αγγλία και τη Γαλλία

γ) στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και τις ανεξάρτητες δημοκρατίες της Ιταλίας

Μπορούμε να κάνουμε κλικ στη ένδειξη "ερώτηση" και να επιλέξουμε το "πότε". Από τον κατάλογο που εμφανίζεται επιλέγουμε "Εκατονταετής Πόλεμος" και παίρνουμε τις απαραίτητες πληροφορίες.

Στη συνέχεια μπορούμε να κάνουμε κλικ στην ένδειξη "πήγαινε πού". Έπειτα πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1337, κάνουμε κλικ στην ένδειξη "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη επιπλέον πληροφορίες για τα αίτια και τη σημασία του αποτελέσματος του εκατοντάχρονου πολέμου για τη Γαλλία. Από το 1337 προχωρούμε στις χρονολογίες 1346.6, 1346.8, 1355.8... 1360.2, όπου παρακολουθούμε την επέκταση της κυριαρχίας των Άγγλων στην περιοχή της Ακουϊτανίας, στο 1417.6, 1418.7, 1420.4, 1428.6 (κατάλη-

ψη Ορλεάνης), όπου παρακολουθούμε την εξέλιξη της κατάκτησης εδαφών της Γαλλίας από τους Άγγλους, και από το 1430.4..., 1447.5..., 1449.8..., 1450.8 έως το 1451.6 την υποχώρηση της Αγγλίας από τα γαλλικά εδάφη.

*

8) Να συνδέσετε τα παρακάτω ιστορικά πρόσωπα με γεγονότα στη μεσαιωνική Ευρώπη, συνθέτοντας ένα σύντομο κατατοπιστικό κείμενο:

Πάπας Γρηγόριος Ζ'
Ερρίκος Δ'
Ιωάννης ο Ακτήμονας
Ιωάννα της Λωρραίνης
Ιννοκέντιος Γ'

Ο μαθητής κάνει κλικ στην ένδειξη "κείμενο", επιλέγει "επεξεργασία", μετά "εύρεση" και πληκτρολογεί με τη σειρά τα δεδομένα ονόματα. Έτσι, εμφανίζονται στο κείμενο μαυρισμένα τα σημεία όπου υπάρχουν σχετικές αναφορές. Οι απαντήσεις ανιχνεύονται επίσης μέσα από το ερωτηματολόγιο του λογισμικού: ο μαθητής μπορεί να κάνει κλικ στην ένδειξη "ερώτηση" και επιλέγει το "ποιος". Από τον κατάλογο ονομάτων που εμφανίζεται, επιλέγει τα ονόματα που ζητούνται και παίρνει τις απαραίτητες πληροφορίες.

6

ΟΙ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ 1204 ΕΩΣ ΤΟ 1453

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να παρακολουθήσουν οι μαθητές με τη βοήθεια των χαρτών το διαμελισμό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1204 και τη διανομή των εδαφών της στους Λατίνους ηγεμόνες με βάση την *Partitio Romaniae*.
2. Να εντοπίσουν στο χάρτη τη δημιουργία πυρήνων αντίστασης κατά της λατινικής κυριαρχίας και να παρακολουθήσουν τις προσπάθειες των ηγεμόνων τους να εδραιώσουν και να επεκτείνουν την κυριαρχία τους με απώτερο στόχο την ανάκτηση των βυζαντινών εδαφών και κυρίως της Κωνσταντινούπολης και την ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
3. Να ταυτίσουν γεωγραφικά τις σημαντικότερες ιστορικές εξελίξεις της περιόδου 1204-1453 που σχετίζονται με τις προσπάθειες παλινόρθωσης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, την ανασύστασή της το 1261 και την τελική πτώση της το 1453.
4. Να αξιολογήσουν, με βάση τα σημαντικότερα επιτεύγματα εξωτερικής πολιτικής, το ρόλο των σημαντικότερων βυζαντινών ηγεμόνων της εν λόγω περιόδου.
5. Να κατανοήσουν βαθύτερα τους εσωτερικούς κινδύνους που απειλούσαν το αμυντικό σύστημα του Βυζαντίου από τη χρήση μισθοφορικών μονάδων.
6. Να προβληματισθούν σχετικά με τα αίτια των εμφύλιων πολέμων, που αποδυνάμωσαν σημαντικά την αυτοκρατορία, και με τα αποτελέσματα της εμπλοκής των ξένων δυνάμεων στις εσωτερικές διαμάχες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

20 λεπτά

Πριν από την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους τον Απρίλιο του 1204 ισχυροί τοπικοί άρχοντες και μεγαλογαιοκτήμονες είχαν ήδη ιδρύσει ανεξάρτητα κρατίδια γύρω από σημαντικά αστικά κέντρα, στη Μικρά Ασία (Φιλαδέλφεια, κοιλάδα Μαιάνδρου, Αμισό, αυτοκρατορία Τραπεζούντας στις ΝΑ ακτές του Ευξείνου Πόντου), στη Ρόδο και στον ελλαδικό χώρο (περιοχή Ναυπλίου-Αργούς-Κορίνθου, περιοχή Λακεδαιμόνος), είχαν ξεφύγει από τον έλεγχο της κυβέρνησης της

Κωνσταντινούπολης και είχαν επιφέρει εξασθένηση της κεντρικής εξουσίας. Όπως γνωρίζεις, μετά την άλωση ακολούθησε η διανομή των υπόλοιπων βυζαντινών εδαφών, που δεν είχαν ανεξαρτοποιηθεί, με βάση συνθήκη (Partitio Romaniae) που είχε ήδη υπογραφεί από τους Σταυροφόρους. Η διάσπαση των ελληνικών δυνάμεων πριν την άλωση, σε συνδυασμό με τις καταστροφές που προκάλεσαν οι Σταυροφορίες και η λατινική κατάκτηση, έκαναν το Βυζαντινό Κράτος ευάλωτο, εύκολη λεία για τους Τούρκους που επωφθαλμιούσαν τις αδύναμες επαρχίες στην Ανατολή. Κατακερματισμένο και αποδυναμωμένο, εκτεθειμένο σε κινδύνους από όλα τα μέτωπα, αγωνίζεται να επιβιώσει· θα οδηγηθεί, ωστόσο, σταδιακά στην πλήρη διάλυση.

Με τη βοήθεια του χάρτη και παράλληλη ανίχνευση του κειμένου:

α) Επισήμανε ποιοι διεκδίκησαν και κέρδισαν εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά την Άλωση του 1204. Ποια λατινικά κράτη ιδρύθηκαν αμέσως μετά το διαμελισμό και ποιες περιοχές ανήκαν στην επικράτειά τους;

β) Να εντοπίσεις και στη συνέχεια να καταγράψεις τις ναυτικές και εμπορικές βάσεις, τον έλεγχο των οποίων εξασφάλισε η Δημοκρατία της Βενετίας αμέσως μετά την Άλωση της Πόλης το 1204. Τι παρατηρείς ως προς την έκταση και τη σημασία των θέσεων που επέλεξε;

γ) Ποια ελληνικά κράτη δημιουργήθηκαν μετά το διαμελισμό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας; Ποιες περιοχές περιλάμβαναν αρχικά στα όριά τους και ποια ήταν η εδαφική τους εξέλιξη; Ποιοι ήταν οι ιδρυτές τους;

Οι απαντήσεις ανιχνεύονται πληκτρολογώντας το 1204, και στη συνέχεια "+", όπου να εμφανιστούν στο χάρτη οι αλλαγές που επέφερε η λατινική κατάκτηση· έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και επισημαίνουμε τις σχετικές παραγράφους (μπορούμε να εστιάσουμε το χάρτη στον ελληνικό χώρο και με το όργανο της αναγνώρισης της περιοχής να επισημάνουμε τις ελληνικές περιοχές που περιήλθαν στη Δημοκρατία της Βενετίας).

Ο καθηγητής πρέπει επιπλέον να επισημάνει ότι οι περιοχές που αποτέλεσαν τους πυρήνες δημιουργίας των δύο ελληνικών κρατών, της αυτοκρατορίας της Νίκαιας και της ηγεμονίας της Ηπείρου, και ταυτόχρονα πυρήνες αντίστασης κατά της λατινικής κυριαρχίας, είχαν παραμείνει ελεύθερες, καθώς δε συμπεριλαμβάνονταν στην Partitio Romaniae. Οι περιοχές αυτές είχαν ήδη ξεφύγει από τον έλεγχο της κυβέρνησης της Κωνσταντινούπολης μέσα στο γενικότερο κλίμα εσωτερικής κρίσης και αποδυνάμωσης της κεντρικής εξουσίας, που είχε σημειωθεί πριν τη λατινική κατάκτηση. Οι περιοχές αυτές, όπως και άλλες, δεν ήταν γραμμένες στα καταστατικά των φοροεισπρακτόρων της βυζαντινής διοίκησης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2**Προαιρετική**

Να παρατηρήσετε προσεκτικά το χάρτη και να ταυτίσετε τα παρακάτω ονόματα με γεωγραφικές επικράτειες, με οδηγό τα δεδομένα χρονολογικά όρια βασιλείας. Να παρακολουθήσετε και να αξιολογήσετε την εξέλιξη των ορίων επικρατείας τους, όταν αυτή παρατηρείται:

Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος (1261-1282)

Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος (1448-1453)

Οι μαθητές με βάση όσα γνωρίζουν, χρησιμοποιώντας το χάρτη και με τη βοήθεια των χρονολογικών ορίων βασιλείας, καταρχήν θα ταυτίσουν τα ονόματα με γεωγραφικές επικράτειες, πληκτρολογώντας για το καθένα την αντίστοιχη χρονολογική ένδειξη που σημαίνει την έναρξη της βασιλείας του.

Στη συνέχεια θα ανατρέξουν για τον καθένα τα αντίστοιχα χρονολογικά όρια βασιλείας του επισημαίνοντας τις σημαντικότερες αλλαγές που σημειώνονται στα όρια επικρατείας του. Παράλληλα θα συγκεντρώνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τα παραπάνω ονόματα κάνοντας κλικ στην ένδειξη "ερώτηση" επιλέγοντας το "ποιος".

Στη συνέχεια επιλέγουν το "κείμενο" και επισημαίνουν τις σχετικές αναφορές. Οι μαθητές μπορούν να ανασύρουν έτσι από τη μνήμη τους τα πιο σημαντικά γεγονότα, όπως για παράδειγμα την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1261 στα χρόνια βασιλείας του Μιχαήλ Η' Παλαιολόγου, ηγεμόνα της αυτοκρατορίας της Νίκαιας. Καθώς παρατηρούν τις εδαφικές διαφοροποιήσεις, να τις σημειώνουν επιγραμματικά στο όνομα που αντιστοιχούν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3**10 λεπτά**

Στηριζόμενοι στις ιστορικές σας γνώσεις και με τη βοήθεια του χάρτη να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις:

Καταλανική Εταιρεία (14ος αιώνας):

- α) Ποιος ήταν ο αρχικός της ρόλος;
- β) Ποια η δράση της μετά το θάνατο του αρχηγού της, Ρογήρου de Flor το 1305;

Οθωμανοί Τούρκοι (14ος αιώνας):

- α) Πότε αρχίζει η περίοδος της μόνιμης εγκατάστασής τους στην Ευρώπη;
- β) Ποιο θεωρείται το κορυφαίο γεγονός για την ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας κατά τη διάρκεια της τουρκικής προέλασης στα Βαλκάνια;

Οι απαντήσεις ανιχνεύονται πηγαίνοντας στο "κείμενο" και επιλέγοντας από το μενού "επεξεργασία/εύρεση". Έπειτα πληκτρολογούμε τα στοιχεία που δίνονται με έντονα γράμματα. Έτσι εμφανίζονται στο κείμενο τα σημεία όπου έχουμε σχετικές αναφορές και αντλούμε πληροφορίες. Στη συνέχεια πληκτρολογούμε τις χρονολογίες που μας ενδιαφέρουν κατά περίπτωση και παρατηρούμε στο χάρτη με τη βοήθεια του "+" τις εδαφικές διαφοροποιήσεις που σχετίζονται με την κάθε περίπτωση.

7 Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΑΛΑΜΠΗ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ (1261-1453)

Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ιστορικά πρόσωπα της βυζαντινής δυναστείας που εγκαθιδρύθηκε μετά την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1261.
2. Να κατανοήσουν την κρισιμότητα της περιόδου και τα ποικίλα προβλήματα με τα οποία ήρθαν αντιμέτωποι οι Παλαιολόγοι.
3. Να αξιολογήσουν τα περιθώρια που υπήρχαν, στη δεδομένη χρονική περίοδο, για ριζικές αλλαγές ή σωτήριες επιλογές, ικανές να ανακόψουν την πορεία προς την παρακμή και την οριστική πτώση του βυζαντινού κράτους.
3. Να συνειδητοποιήσουν την αδυναμία του βυζαντινού κράτους να ανακόψει την επεκτατική πορεία των Σέρβων και την προέλαση των Οθωμανών στα Βαλκάνια.
4. Να παρακολουθήσουν την ακμή του Μυστρά κατά το 15ο αιώνα και την προσπάθειά του να αναστήσει το βυζαντινό μεγαλείο με ορμητήριο την Πελοπόννησο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

30 λεπτά

Το κράτος της Νίκαιας ήταν εκείνο που πραγματοποίησε τελικά την παλινόρθωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Στις 25 Ιουλίου 1261 με την ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης από το στρατηγό Αλέξιο Στρατηγόπουλο σήμανε το τέλος της Λατινικής Αυτοκρατορίας. Με την άνοδο του Μιχαήλ Η' στο θρόνο στις 15 Αυγούστου εγκαθιδρύεται η τελευταία και πιο μακρόχρονη δυναστεία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, η δυναστεία των Παλαιολόγων, ελληνικής καταγωγής από τη Νίκαια.

- 1) Να τοποθετήσεις στη σωστή χρονολογική σειρά τα παρακάτω ονόματα των Βυζαντινών αυτοκρατόρων της δυναστείας των Παλαιολόγων ανάλογα με την περίοδο βασιλείας τους.

Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος
Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος
Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος
Μανουήλ Β' Παλαιολόγος
Ιωάννης Η' Παλαιολόγος
Ανδρόνικος Γ' Παλαιολόγος
Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος

Οι μαθητές θα μπορέσουν να τοποθετήσουν τα ονόματα στη σωστή χρονολογική σειρά πληκτρολογώντας 1261. Στη συνέχεια θα κάνουν κλικ στο "κείμενο" και με γρήγορη ανίχνευσή του θα σημειώσουν τη διαδοχή των αυτοκρατόρων της δυναστείας των Παλαιολόγων.

2) Ο Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος (1261-1282) σε σύντομο χρονικό διάστημα από την άνοδό του στο θρόνο της Κωνσταντινούπολης κατάφερε και:

(Να βάλεις σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν σε σωστές απαντήσεις)

α) Κατέλαβε τα φρούρια της Μονεμβασίας, του Μυστρά και της Μάνης και ίδρυσε ανεξάρτητο κρατίδιο στην περιοχή με έδρα το Μυστρά και δεσπότη το δευτερότοκο γιο του εκάστοτε Βυζαντινού αυτοκράτορα.

β) Ανέκοψε την επεκτατική πορεία του Καρόλου Ανδεγαυού, βασιλιά της Νεάπολης και της Σικελίας, ο οποίος από το 1267 ως το 1278 καταλαμβάνει διαδοχικά την Κέρκυρα, την περιοχή του Δυρραχίου, την Κεφαλονιά, τη Ζάκυνθο, το Μοριά, την Αθήνα, ύστερα από επίθεση και πολιορκία των στρατευμάτων του στις Νέες Πάτρεις (Υπάτη) και στο Βεράτιο.

γ) Επιτέλους έθεσε τέλος στη συνεχή διάσπαση του Βυζαντινού κράτους σε μικρές ανεξάρτητες περιφέρειες, πόλεις ή κάστρα, που διοικούνταν από τοπικούς στρατιωτικούς διοικητές και υπήγαγε όλες τις κεντρόφυγες δυνάμεις κάτω από την ισχυρή συγκεντρωτική εξουσία της Κων/πολης.

δ) Εξασφάλισε ειρήνη στα Βαλκάνια υπογράφοντας συμφωνία με τους Βουλγάρους και θέτοντας την Εκκλησία της Βουλγαρίας και της Σερβίας υπό την πνευματική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Οι σωστές απαντήσεις είναι οι α, β, δ.

Οι μαθητές μπορούν να αποκαταστήσουν την ορθότητα των λανθασμένων προτάσεων, αφού παρατηρήσουν το χάρτη που αντιστοιχεί στη συγκεκριμένη περίοδο, πληκτρολογώντας το 1261, και προχωρώντας ως το 1282. Πληροφορίες θα αντλή-

σουν επίσης επιλέγοντας το "κείμενο" και επισημαίνοντας τις εξελίξεις κατά την εν λόγω περίοδο. Ο καθηγητής μπορεί επιπλέον να ζητήσει από τους μαθητές να αναφέρουν ό,τι γνωρίζουν για τα εσωτερικά προβλήματα που ταλαιπωρούσαν το Βυζάντιο κατά την εποχή των Παλαιολόγων, με σκοπό να τονιστεί ιδιαίτερα η κρισιμότητα της κατάστασης και να αντιληφθούν καλύτερα την αιτία της ανεπανόρθωτης παρακμής και της τελικής πτώσης που σύντομα θα ακολουθήσει.

3) Την περίοδο που ήταν αυτοκράτορας ο Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος (1282-1328):

(Να βάλεις σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν σε σωστές απαντήσεις)

α) Οξύνθηκαν τα κοινωνικά προβλήματα στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας με τους βαρείς φόρους που επιβλήθηκαν με σκοπό την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων του κράτους αλλά και λόγω της υποχωρητικότητας της κυβέρνησης στις απαιτήσεις της αριστοκρατίας.

β) Το Βυζάντιο βρέθηκε αντιμέτωπο με τους Ισπανούς μισθοφόρους της Καταλανικής Εταιρείας που το 1305 άρχισαν να λεηλατούν τον ελλαδικό χώρο μετακινούμενοι από την Κωνσταντινούπολη ως την Αθήνα.

γ) Κέρδισε νέα εδάφη στη Μικρά Ασία και κατάφερε να καταλύσει το Οθωμανικό Κράτος το 1326 εν τη γενέσει του.

δ) Το 1318 προσάρτησε στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία τα κράτη της Ηπείρου και της Θεσσαλίας.

Οι σωστές απαντήσεις είναι οι α, β, δ.

Οι μαθητές μπορούν να αποκαταστήσουν την ορθότητα των λανθασμένων προτάσεων, αφού παρατηρήσουν το χάρτη που αντιστοιχεί στη συγκεκριμένη περίοδο, πληκτρολογώντας το 1282, και προχωρώντας ως το 1328. Πληροφορίες θα αντλήσουν επίσης επιλέγοντας "κείμενο" και επισημαίνοντας τις εξελίξεις κατά την εν λόγω περίοδο.

4) Ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Γ' Παλαιολόγος (1328-1341) είχε να αντιμετωπίσει, όσον αφορά τους εχθρούς του Βυζαντινού Κράτους:

(Να βάλεις σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν σε σωστές απαντήσεις)

α) Τους μισθοφόρους της Καταλανικής Εταιρείας που άρχισαν να λεηλατούν ελληνικά εδάφη μετακινούμενοι από την Κωνσταντινούπολη ως την Αθήνα.

β) Τους Οθωμανούς Τούρκους, οι οποίοι σύντομα ολοκλήρωσαν την κατάκτηση της Μικράς Ασίας.

γ) Τη Σερβία η δύναμη της οποίας επί Στεφάνου Δουσάν έφτασε στο απώγειο της ακμής της και κατέλαβε βυζαντινά εδάφη απειλώντας να κατακτήσει την ίδια τη Θεσσαλονίκη.

δ) Το βασίλειο της Νεάπολης.

Οι σωστές απαντήσεις είναι οι β, γ.

Οι μαθητές μπορούν να αποκαταστήσουν την ορθότητα των λανθασμένων προτάσεων, αφού παρατηρήσουν το χάρτη που αντιστοιχεί στη συγκεκριμένη περίοδο, πληκτρολογώντας το 1328, και προχωρώντας ως το 1341. Πληροφορίες θα αντλήσουν επίσης επιλέγοντας το "κείμενο" και επισημαίνοντας τις εξελίξεις της εν λόγω περιόδου.

*

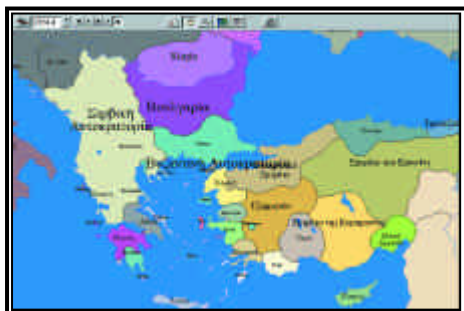
5) Ποια είναι κατά τη γνώμη σου η κυριότερη αιτία της αρχής της καθοδικής πορείας του Βυζαντινού κράτους μετά την πρόσκαιρη ανάκτηση του παλαιού μεγαλείου του το 1261;

Οι μαθητές με βάση τις πληροφορίες που άντλησαν περιτρέχοντας το χάρτη της περιόδου μετά το 1261 και το αντίστοιχο "κείμενο" και με βάση τη συζήτηση που προηγήθηκε σχετικά με τα εσωτερικά προβλήματα που αντιμετώπιζε το Βυζάντιο κατά την εν λόγω εποχή μπορούν να καταλήξουν σε κάποια βασικά συμπεράσματα προτείνοντας κάποιες προσωπικές τους κρίσεις.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2**20 λεπτά**

α) Παρακολούθησε την επέκταση των Οθωμανών στα χρόνια βασιλείας του Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου (1341-1391) και του Μανουήλ Β' Παλαιολόγου (1391-1425). Τι παρατηρείς;

β) Παρακολούθησε την τύχη της Σερβικής αυτοκρατορίας κατά την εν λόγω εποχή.

Για το α, οι μαθητές μπορούν να πληκτρολογήσουν 1341. Στη συνέχεια να ανατρέξουν την περίοδο ως το 1425 και να παρακολουθήσουν το πέρασμα των Οθωμανών στην Ευρώπη μετά την κατάληψη της Καλλίπολης, στο 1354.4, την επέκτασή τους στη Θράκη ως το 1362.7, στην ανατολική Μακεδονία ως το 1364.5, κατόπιν σε όλη τη Μακεδονία και τα Βαλκάνια ως το 1376.5, στη Θεσσαλία το 1392.3, στη κεντρική Στερεά το 1393.1, στο Μωριά το 1395.1, στην Αθήνα το 1397.5.

Να παρατηρήσουν στη συνέχεια ότι το 1402.7, μετά τη μάχη της Άγκυρας, διαλύεται για ένα διάστημα ο αποκλεισμός της Κωνσταντινούπολης και ως το 1408.2 ο Μανουήλ Β' ανακτά πολλά εδάφη της Μακεδονίας και τη Θεσσαλονίκη και απαλλάσσει τις περιοχές αυτές από τη φορολογική υποτέλεια, καθώς οι Οθωμανοί κατά την περίοδο αυτή πιέζονται από την επέκταση των Μογγόλων του Τιμούρ Λαν.

Τέλος να παρατηρήσουν ότι το 1425 ο Μανουήλ Β' Παλαιολόγος θα παραδώσει στο διάδοχό του Ιωάννη Η Παλαιολόγο μια αυτοκρατορία που περιορίζεται στα εδάφη γύρω από την Κωνσταντινούπολη, η οποία βρίσκεται μάλιστα σε κατάσταση πολιορκίας, ενώ και η δεύτερη μεγάλη πόλη της αυτοκρατορίας, η Θεσσαλονίκη, έχει ήδη αγοραστεί από τους Βενετούς. Παράλληλα οι μαθητές μπορούν να θυμηθούν τις σημαντικότερες μάχες της περιόδου που άνοιγαν για τους οθωμανούς το δρόμο για την εξάπλωση της κυριαρχίας τους στα Βαλκάνια.

Για το β, οι μαθητές μπορούν, παράλληλα με την παρακολούθηση της εξάπλωσης των Οθωμανών την περίοδο αυτή, να παρατηρήσουν την μέγιστη ακμή και ανάπτυξη της Σερβίας κατά την εποχή της ηγεμονίας του Στεφάνου Δουσάν από το 1331 έως το

1355, οπότε με το θάνατο του ηγεμόνα τους ανακόπτεται η προέλαση των Σέρβων και διαλύεται το όραμα της δημιουργίας μιας νέας σερβοελληνικής αυτοκρατορίας στη θέση της βυζαντινής. Μετά το 1355 μπορούν να παρακολουθήσουν τη διάσπα-

ση της Σερβικής Αυτοκρατορίας και την οριστική της υποχώρηση, καθώς οι Οθωμανοί επεκτείνουν σταδιακά τις κτήσεις τους κινούμενοι προς τα δυτικά.

Για την προέλαση των Σέρβων μπορούν οι μαθητές να σταθούν στις χρονολογίες 1331.3, 1334.3, 1339.4, 1347.5, 1348.8, 1355.0.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

10 λεπτά

Κατά το 15ο αιώνα ο Μυστράς γνωρίζει μεγάλη πνευματική ανάταση και μάλιστα σημειώνει σημαντικές επιτυχίες στο στρατιωτικό τομέα σε μια προσπάθεια απελευθέρωσης των ελληνικών εδαφών. Παρακολούθησε στο χάρτη την επέκταση των εδαφών του Δεσποτάτου του Μυστρά από το 1430 ως την επίθεση των Τούρκων και την υπαγωγή του το 1446 σε φορολογική υποτέλεια.

Οι μαθητές μπορούν να σταθούν στις χρονολογίες 1431.5 και 1444.4, όπου θα παρατηρήσουν και τη μέγιστη επέκταση της επικράτειας του Μυστρά. Μπορούν επίσης να κάνουν κλικ στο "κείμενο", να ανιχνεύσουν τη σχετική αναφορά στο Δεσποτάτο του Μυστρά και να επισημάνουν τα δύο πιο σημαντικά ονόματα που συνδέονται με την εποχή της μεγάλης ακμής του.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

15 λεπτά

1) Παρατήρησε στο χάρτη ποιες περιοχές διοικούσε ο Ιωάννης Η' Παλαιολόγος από το 1425, που ανήλθε στο βυζαντινό θρόνο, έως το 1448.

2) Στα 1423 η Θεσσαλονίκη τελούσε υπό ανεξάρτητη διοίκηση με διοικητή τον Ανδρόνικο Παλαιολόγο. Παρακολούθησε στο χάρτη την τύχη της πόλης έως την τελική της πτώση στα χέρια των Οθωμανών το 1430.

3) Μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, ποια εδάφη παραμένουν ακόμα στην κυριαρχία των Βυζαντινών;

8

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΛΑΣΗ ΤΩΝ ΟΘΩΜΑΝΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΕΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Επιδιδωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να εξοικειωθούν οι μαθητές με πρόσωπα και γεγονότα που σηματοδότησαν το φαινόμενο της προέλασης των Οθωμανών Τούρκων.
2. Με τη βοήθεια του χάρτη να παρακολουθήσουν τις ατελέσφορες προσπάθειες των Βαλκανικών χωρών να ανακόψουν την πορεία Οθωμανών.
3. Να παρακολουθήσουν τη δραματική κατάρρευση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά από τη χιλιόχρονη ιστορική πορεία της και την παράδοσή της στον οθωμανικό ζυγό.
4. Να προχωρήσουν σε αξιολόγηση των σημαντικότερων μαχών παρατηρώντας, πάντα με τη βοήθεια του χάρτη, τα αποτελέσματα που αυτές επιφέρουν και σηματοδοτούν τη σημασία τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

25 λεπτά

1) Το ανεξάρτητο Οθωμανικό Κράτος με έδρα την Προύσα ιδρύθηκε το 1326 από τον:

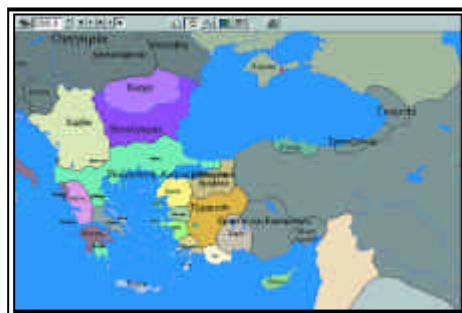
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

- α) Ερτογρούλ
- β) **Οσμάν ή Οθμάν**
- γ) Βαγιαζήτ Α΄

Οι μαθητές μπορούν να πληκτρολογήσουν τη χρονολογία 1315 και θα εμφανιστεί στην οθόνη τους ο χάρτης που εμφανίζει τον πυρήνα της μόνιμης εγκατάστασης των Οθωμανών στη μικρασιατική χερσόνησο, ο οποίος θα αποτελέσει και τον πυρήνα του ανεξάρτητου Οθωμανικού Κράτους μετά την κατάληψη της Προύσας το 1326. Στη συνέχεια πηγαίνοντας στο "κείμενο" επιλέγουν από το μενού "επεξεργασία"/ "εύρεση" και πληκτρολογούν Οθωμανοί Τούρκοι. Με τον τρόπο αυτό θα επιλεγούν μαυρισμένα τα σημεία με τη σχετική αναφορά.

2) Μετά την ίδρυση του Κράτους τους οι γαζήδες του σουλτάνου επιδίδονται σε επιδρομές κατά των "απίστων" βλέποντας με απληστία και το Βυζάντιο.

Εντόπισε στο χάρτη πότε ολοκληρώνεται η κατάκτηση των ασιατικών περιοχών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τους Οθωμανούς Τούρκους.

Οι μαθητές θα προχωρήσουν από το 1315 στα 1324.4, 1331.3, 1337.4 έως το 1338.8, οπότε και ολοκληρώνεται η κατάκτηση των ασιατικών περιοχών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τους Οθωμανούς.

Ο καθηγητής μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να θυμηθούν τα μέτρα τα οποία εφάρμοζαν οι Οθωμανοί κατά την προέλασή τους (εποικισμοί, εξισλαμισμοί νέων και χρησιμοποίησή τους για την κάλυψη των στρατιωτικών και διοικητικών αναγκών του Οθωμανικού Κράτους).

*

3) Με ποιο τρόπο οι Οθωμανοί εισχώρησαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο;
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Λόγω των επεκτατικών τους διαθέσεων οι Οθωμανοί άδραξαν την ευκαιρία, όταν ξέσπασαν εμφύλιες διαμάχες στο Βυζάντιο κατά το 14ο αιώνα και διαπεραιώθηκαν στη Θράκη. Το 1354 όμως, και αφού είχαν ολοκληρώσει την κατάκτηση των ασιατικών εδαφών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κατέλαβαν την Καλλίπολη για λογαριασμό τους.

β) Οι Οθωμανοί από την ίδρυση του ανεξάρτητου Οθωμανικού Κράτους επιδόθηκαν σε επιδρομές κατά των "απίστων". Το 1354 ο στόχος τους ήταν το χριστιανικό Βυζάντιο και έτσι κατέλαβαν την Καλλίπολη. Τα κίνητρά τους ήταν θρησκευτικά.

γ) Οι Οθωμανοί αρέσκονταν να ταξιδεύουν στην ευρωπαϊκή ήπειρο και ιδιαίτερα να περιηγούνται τα βυζαντινά εδάφη. Σύντομα οι περιοδικές αυτές επισκέψεις έλαβαν τη μορφή της μόνιμης εγκατάστασης.

Ο μαθητής, αφού ρωτήσει τους μαθη-
τές ποιος αυτοκράτορας πρωταγωνίστησε
στις εμφύλιες διαμάχες του 14ου αιώνα και
ζητώντας την υποστήριξη των Τούρκων
τούς ενέπλεξε στα εσωτερικά του Βυζαντί-
ου, τους καθοδηγεί να επιλέξουν από το με-
νού επιλογών την ένδειξη "επεξεργασία" και
μετά "κείμενο". Στη συνέχεια πληκτρολο-
γούν Ιωάννης Καντακουζηνός. Στο κείμενο
θα μαυρίσει το σημείο όπου η σχετική ανα-
φορά. Οι μαθητές θα ανιχνεύσουν την απά-
νηση από τις σχετικές παραγράφους. Πληκτρολογώντας στη συνέχεια τη χρονο-
λογική ένδειξη 1354.4 μπορούν να δούνε οι μαθητές το πέρασμα των Οθωμανών
στην Ευρώπη με την κατάληψη της Καλλίπολης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

1 ώρα και 10 λεπτά

1) Μετά την κατάληψη της Καλλίπολης από τους Οθωμανούς το 1354, οι πόλεις της Θράκης εξασθενημένες από τους εμφυλίους πολέμους και, αδυνατώντας να αντισταθούν στην τουρκική προέλαση, πέφτουν διαδοχικά στα χέρια των Οθωμανών. Παρακολούθησε στο χάρτη την τουρκική εξάπλωση στην περιοχή της Θράκης.

Από το 1354.4 παρατηρούμε την προέλαση των Οθωμανών διαδοχικά ως το Διδυμότειχο, την Αδριανούπολη, τη Φιλιππούπολη στις χρονολογικές ενδείξεις 1362.5, 1362.7, 1363.4 αντίστοιχα και τις σχετικές αλλαγές που σημειώνονται στο χάρτη. Ο καθηγητής τονίζει ότι οι πόλεις της Θράκης εξασθενημένες από τις εμφύλιες συγκρούσεις και οικονομικά καταβεβλημένες πέφτουν η μια μετά την άλλη στα χέρια του εχθρού ανάκτες να αντισταθούν.

*

2) Τοποθέτησε στη σωστή χρονολογική σειρά τα παρακάτω ονόματα Οθωμανών ηγετών.

Σουλεϊμάν
 Οσμάν ή Οθμάν
 Ερτογρούλ
 Μουράτ Β'
 Μεχμέτ Β' (Μωάμεθ ο Πορθητής)
 Βαγιαζήτ Α'
 Μουράτ Α'
 Μεχμέτ Α'

Η σωστή χρονολογική σειρά είναι: Σουλεϊμάν, Ερτογρούλ, Οσμάν ή Οθμάν, Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μεχμέτ Α', Μουράτ Β', Μεχμέτ Β' (Μωάμεθ ο Πορθητής).

Οι μαθητές πληκτρολογούν τη χρονολογική ένδειξη 1302, και στη συνέχεια επιλέγουν "κείμενο". Εκεί ανιχνεύουν τις εκάστοτε αναφορές στην ηγεσία του Οθωμανικού Κράτους.

*

Κατά την προέλασή τους στην ευρωπαϊκή χερσόνησο οι Οθωμανοί σημειώνουν σημαντικές νίκες, που τους ανοίγουν το δρόμο για την κατάκτηση των Βαλκανίων. Την εποχή αυτή οι βαλκανικές χώρες δεν είναι σε θέση να αντιτάξουν αξιόλογη αντίσταση. Η Σερβική Αυτοκρατορία μετά το θάνατο του Στέφανου Δουσάν το 1355 βρίσκεται υπό διάλυση, ενώ η Βουλγαρία κατακερματισμένη αντιμετωπίζει οικονομική κρίση και εσωτερικές θρησκευτικές έριδες.

*

3) Ποιοι έλαβαν μέρος στη μάχη του Έβρου το 1371;
 (Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

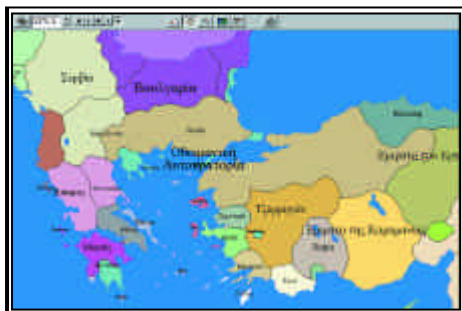
α) Οι Οθωμανοί με αρχηγό τον Μουράτ Α' επιτέθηκαν στους Σέρβους και στους Βουλγάρους.

β) Οι Σέρβοι με αρχηγό τον δεσπότη των Σερρών Ugljesa και οι Βούλγαροι επιτέθηκαν κατά των Οθωμανών του Μουράτ Α' σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να σταματήσουν την προέλαση των Οθωμανών στα Βαλκάνια.

γ) Οι Οθωμανοί επιτέθηκαν κατά των Βυζαντινών, καθώς μετά την κατάληψη της Θράκης στόχευαν και στην κατάκτηση των μακεδονικών εδαφών.

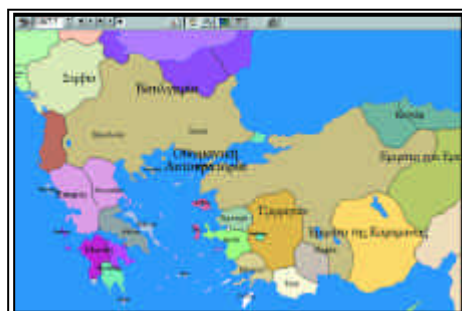
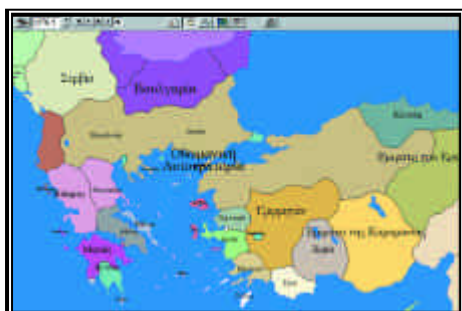
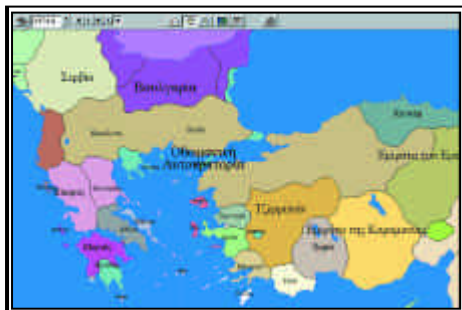
*

4) Ποιο το αποτέλεσμα της νίκης των Οθωμανών στον Έβρο;

Οι μαθητές πληκτρολογώντας τη χρονολογική ένδειξη 1371 έχουν στην οθόνη τους το σχετικό χάρτη. Στη συνέχεια επιλέγουν "κείμενο". Μετά προχωρούν στα έτη 1371.2, 1374.0, 1376.5, 1387.7 και παρακολουθούν την προέλαση των Οθωμανών στα εδάφη της Μακεδονίας ως την περιοχή των Σκοπίων.

Ο καθηγητής φθάνοντας στην ένδειξη 1387.7 προσθέτει ότι το 1387 η Θεσσαλονίκη γίνεται φόρου υποτελής στο σουλτάνο. Οι τοπικοί ηγεμόνες των κατακτημένων περιοχών αναγκάζονται να πληρώνουν φόρο στο σουλτάνο και να προσφέρουν τις στρατιωτικές υπηρεσίες τους. Σύντομα θα ακολουθούσε η οριστική κατάληψη των περιοχών.

*

5) Ποιοι έλαβαν μέρος στη μάχη στο Κοσσυφοπέδιο το 1389;
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Τα στρατεύματα του Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου αντιμετώπισαν τα στρατεύματα του Μουράτ Α'.

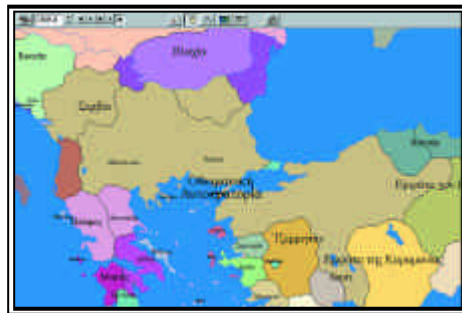
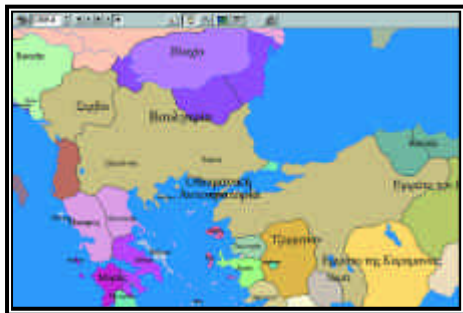
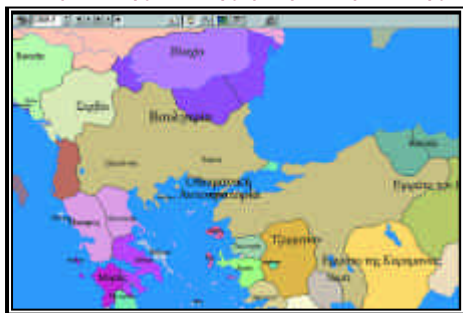
β) Ο ηγεμόνας των Σέρβων Λάζαρος μαζί με Σέρβους, Κροάτες, Βόσνιους, Πολωνούς και Ούγγρους αντιμετώπισε τα τουρκικά στρατεύματα του Μουράτ Α'.

γ) Τα στρατεύματα του Μουράτ Α' επιτέθηκαν κατά των Σέρβων με σκοπό να κυριεύσουν τη Σερβία και τη Βουλγαρία.

*

6) Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της μάχης στο Κοσσυφοπέδιο το 1389;

Οι μαθητές πληκτρολογώντας τη χρονολογική ένδειξη 1389 έχουν στην οθόνη τους το σχετικό χάρτη. Στη συνέχεια επιλέγουν "κείμενο". Μετά παρακολουθούν την προέλαση των Οθωμανών και την κατάρρευση του τελευταίου ισχυρού κέντρου αντίστασης του χριστιανικού κόσμου, της Σερβίας στο 1389.5 και 1389.6, και την ολοκλήρωση της κατάκτησης της Βουλγαρίας στο 1389.8. Μετά τη νίκη τους στο Κοσσυφοπέδιο οι Οθωμανοί εξαπλώνονται στη Βαλκανική.

*

7) Ποιοι έλαβαν μέρος στη μάχη της Άγκυρας το 1402;
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Οι Βυζαντινοί αντιμετώπισαν τα στρατεύματα του σουλτάνου Βαγιαζήτ και τα κατατρόπωσαν. Ο ίδιος ο Βαγιαζήτ αιχμαλωτίστηκε.

β) Οι Βυζαντινοί αντιμετώπισαν τα μογγολικά στρατεύματα του Τιμούρ-Λαν ή Ταμερλάνου που επέκτειναν αδιάκοπα την κυριαρχία τους στα ασιατικά εδάφη και απειλούσαν τώρα και τα ευρωπαϊκά.

γ) Ο Οθωμανός σουλτάνος Βαγιαζήτ αντιμετώπισε το στρατό του Τιμούρ-Λαν ή Ταμερλάνου, ηττήθηκε και αιχμαλωτίστηκε.

*

8) Ποια η σημασία του αποτελέσματος της μάχης στην Άγκυρας για τους Βυζαντινούς;

Οι μαθητές πληκτρολογώντας τη χρονολογική ένδειξη 1402 έχουν στην οθόνη τους το σχετικό χάρτη. Στη συνέχεια επιλέγουν "κείμενο".

*

9) Να ταυτίσεις τις παρακάτω χρονολογίες με ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με την επέκταση των Οθωμανών στα ελληνικά εδάφη.

1393

1397

1430

1446

1453

Οι απαντήσεις είναι αντίστοιχα:

Κατάληψη Θεσσαλίας από Οθωμανούς (1393)

Επέκταση ως την Αθήνα (1397)

Κατάληψη Θεσσαλονίκης (1430)

Το Δεσποτάτο του Μυστρά υποχρεώνεται σε φόρου υποτέλεια (1446)

Άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453).

Οι μαθητές θα αντλήσουν τις σχετικές πληροφορίες πληκτρολογώντας διαδοχικά τις δεδομένες χρονολογίες. Προχωρώντας πρέπει να σταθούν αντίστοιχα στις χρονολογικές ενδείξεις 1393.1, 1397.5, 1430.6, 1446.0, 1453.0 και για την κάθε περίπτωση να κάνουν κλικ στην ένδειξη κείμενο.

*

10) Ποιος ήταν αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη, όταν τα στρατεύματα του Μεχμέτ Β' (Μωάμεθ του Πορθητή) εισέβαλαν μέσα στην Κωνσταντινούπολη και την κατέλαβαν;

Η σωστή απάντηση είναι: Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος. Οι μαθητές πρέπει να πληκτρολογήσουν τη χρονολογία 1453. Στη συνέχεια να κάνουν κλικ στην ένδειξη "κείμενο", απ' όπου θα αντλήσουν περισσότερες πληροφορίες για τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο και για την ημέρα της πτώσης της Κωνσταντινούπολης στα χέρια των Οθωμανών.

9

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ
ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟ 14ο ΑΙΩΝΑ**Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι**

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές βασικά πρόσωπα που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις εμφύλιες διαμάχες του 14ου αιώνα.
2. Να διακρίνουν τις θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτικές παρατάξεις που διαμορφώθηκαν κατά τους εμφυλίους.
3. Να ταυτίσουν γεωγραφικά τα σημαντικότερα γεγονότα και πρόσωπα.
4. Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τις συνέπειες που επέφεραν οι εμφύλιες διαμάχες τόσο στο εσωτερικό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας όσο και στον τομέα της εξωτερικής της πολιτικής.
5. Να παρακολουθήσουν στο χάρτη τις εδαφικές διαφοροποιήσεις (απώλεια εδαφών) που συνέβησαν κατά την περίοδο αυτή ως αποτέλεσμα της βαθιάς εσωτερικής κοινωνικής και πολιτικής κρίσης και της αδυναμίας του βυζαντινού αμυντικού συστήματος.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ**2 ώρες**

Σε μια εποχή αδιάκοπης προέλασης των Οθωμανών στη Μικρά Ασία και των Σέρβων στη Μακεδονία το Βυζάντιο δοκιμάζεται από βαθιά πολιτική και κοινωνική κρίση. Εμφύλιοι πόλεμοι ξεσπούν κατά τις δεκαετίες του 1320 και του 1340.

- 1) Παρατήρησε στο χάρτη την επέκταση των Σέρβων και των Οθωμανών σε βάρος των βυζαντινών εδαφών κατά τη διάρκεια της περιόδου 1320-1350.

Πληκτρολογώντας το 1320 οι μαθητές θα έχουν στην οθόνη τους τον αντίστοιχο χάρτη. Στη συνέχεια πληκτρολογώντας το "+" ώσπου να φτάσουν στη χρονολογία 1350 θα έχουν τη δυνατότητα να παρατηρήσουν την υλοποίηση των επεκτατικών τάσεων της Σερβίας, που θα εμφανίζονται διαδοχικά στις χρονολογικές ενδείξεις 1331.3, 1334.3, 1339.4, 1347.5, 1348.8,

τ ω ν

Βουλγάρων στη χρονολογική ένδειξη 1344.2 και των Οθωμανών στις ενδείξεις 1337.4 και 1338.8.

*

2) Ποιοι πρωταγωνίστησαν στις εμφύλιες διαμάχες της δεκαετίας του 1320;
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

- α) Ο νεαρός Ανδρόνικος Γ' Παλαιολόγος και ο γηραιός αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος.
- β) Η παράταξη των Ζηλωτών της Θεσσαλονίκης και οι Ησυχαστές.
- γ) Ο μοναχός Γρηγόριος Παλαμάς και ο μοναχός Βαρλαάμ Καλαβρός.

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1320. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και από το μενού επιλέγουμε "επεξεργασία"/ "εύρεση" και πληκτρολογούμε «εμφύλιοι πόλεμοι» 1321-1328. Ανιχνεύουμε στο κείμενο τα σημεία όπου έχουμε σχετικές αναφορές και αντλούμε τις απαραίτητες πληροφορίες.

*

3) Οι εμφύλιοι πόλεμοι της δεκαετίας του 1320 ανέδειξαν τελικά νικητή:
(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

- α) Το γηραιό Ανδρόνικο Β' Παλαιολόγο, που εξέφραζε πιο συντηρητικές απόψεις και εφάρμοζε πολιτική λιτότητας, για να αρθεί το οικονομικό αδιέξοδο στο οποίο βρισκόταν το Βυζαντινό Κράτος.

β) Τη νέα γενιά που εκπροσωπούσαν από το νεαρό Ανδρόνικο Γ' Παλαιολόγο και τον Ιωάννη Στ' Καντακουζηνό και εξέφραζε τα αιτήματα της καταπιεσμένης φορολογούμενης επαρχίας.

γ) Το Γρηγόριο Παλαμά που αφόρισε τελικά τον αντίζηλό του Βαρλαάμ.

Για την εύρεση της απάντησης οι μαθητές θα ακολουθήσουν την ίδια διαδικασία που ακολούθησαν στην ερώτηση 1.

*

4) Ποια είναι η σημαντικότερη συνέπεια των διαφόρων κινήματων της δεκαετίας 1320;

(Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση)

α) Το Βυζαντινό Κράτος αποδυναμώθηκε οικονομικά σε σημαντικό βαθμό.

β) Το κράτος και η στρατιωτική και ναυτική δύναμη βρέθηκαν κάτω από την οικονομική εξάρτηση των ισχυρών της αυτοκρατορίας.

γ) Δόθηκε ευκαιρία στα νοτιοσλαβικά βασίλεια της Σερβίας και της Βουλγαρίας να εμπλακούν στους εσωτερικούς ανταγωνισμούς του Κράτους.

Ωστόσο οι μαθητές μπορούν να ιεραρχήσουν ανάλογα με τη σπουδαιότητα τις απαντήσεις που προτείνονται και ανάλογα με την προσωπική τους κρίση, καθώς και οι τρεις προτάσεις είναι αληθείς. Για τη γ απάντηση επιπροσθέτως μπορούν να παρακολουθήσουν μέσω της πρώτης άσκησης την επέκταση των Σέρβων, Βουλγάρων και Οθωμανών κατά την περίοδο 1320-1350.

*

5) Ποια ήταν η πραγματική αιτία των εμφυλίων πολέμων της δεκαετίας του 1340; Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση.

α) Ήταν μια καθαρά θεολογική έριδα μεταξύ Ησυχαστών, που ήταν οπαδοί του αυστηρού ασκητισμού και των Ζηλωτών, των οποίων οι απόψεις προσέγγιζαν τον καθολικισμό.

β) Ήταν καθαρά πολιτική έριδα που εξέφραζε τον ανταγωνισμό ανάμεσα στην αντιβασιλεία της Κωνσταντινούπολης και τον Ιωάννη Καντακουζηνό, αρχηγό της αριστοκρατίας, με στόχο την κατάληψη του θρόνου.

γ) Πρόκειται για θρησκευτική διαμάχη Ησυχαστών και Ζηλωτών η οποία συνδέθηκε στενά με κοινωνικές και πολιτικές διαμάχες που ταλαιπωρούσαν το Βυζάντιο το 14ο αιώνα και διαίρεσαν την αυτοκρατορία σε δύο εχθρικά στρατόπεδα.

Οι μαθητές ακολουθώντας τη διαδικασία που προτείνεται για την απάντηση των ερωτήσεων 1 και 2 αλλά πληκτρολογώντας αυτή τη φορά μετά το "εύρεση", «εμφύλιοι πόλεμοι 1341-1355» και στη συνέχεια «Ησυχαστές-Ζηλωτές 1341», θα αντλή-

σουν τις απαραίτητες πληροφορίες για να εξαγάγουν το σωστό συμπέρασμα.

6) Ποια πόλη αποτέλεσε επίκεντρο των εμφύλιων συγκρούσεων της δεκαετίας του 1340; Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση.

α) Η Κωνσταντινούπολη, όπου εκδηλώθηκε η ρήξη ανάμεσα στον Ιωάννη Καντακουζηνό και την αντιβασιλεία.

β) Η Θεσσαλονίκη, όπου συνυπήρχε ο άμετρος πλούτος και η οικονομική εξαθλίωση και δρούσε η παράταξη των Ζηλωτών με τη φιλελεύθερη ιδεολογία που εξοστήκωσε το λαό κατά των "δυνατών".

γ) Η Αδριανούπολη, όπου η τοπική αριστοκρατία με την υπεροπτική της στάση εξερέθιζε τους φτωχούς.

Οι μαθητές θα πληκτρολογήσουν τη χρονολογία 1340 και θα ακολουθήσουν στη συνέχεια την ίδια διαδικασία που προτείνεται για τις απαντήσεις των παραπάνω ερωτήσεων. Μετά το "εύρεση", εδώ θα πληκτρολογήσουν «Ζηλωτές 1345-1350».

*

7) Ποια ήταν κατά τη γνώμη σου η σημαντικότερη συνέπεια της εμφύλιας διαμάχης της δεκαετίας του 1340; Να υπογραμμίσεις τη σωστή απάντηση

α) Δόθηκε η ευκαιρία στους Σέρβους και στους Τούρκους, δυο επικίνδυνους εχθρούς του Βυζαντίου, να επέμβουν στα εσωτερικά του κράτους, πράγμα που ανταποκρινόταν στα επεκτατικά τους σχέδια.

β) Το 1347 οι Ζηλωτές στη Θεσσαλονίκη αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν τον Ιωάννη Καντακουζηνό που είχε πια καταλάβει το θρόνο στην Κωνσταντινούπολη και οργάνωσαν Αυτόνομη Πολιτεία που απολάμβανε, για λίγα χρόνια, πλήρη ανεξαρτησία από την κεντρική εξουσία.

γ) Τελικά, στη διαμάχη αυτή υπερίσχυσαν οι "δυνατοί" και ο Ιωάννης Καντακουζηνός το 1349 κατέλυσαν την Αυτόνομη Πολιτεία της Θεσσαλονίκης, καθώς τη βρήκαν εξαντλημένη και αβοήθητη. Η πόλη έκτοτε παρήκμασε και έχασε την παλιά της αίγλη.

(Και οι τρεις προτάσεις είναι αληθείς)

Η σωστή απάντηση είναι η α. Ωστόσο οι μαθητές μπορούν να ιεραρχήσουν και πάλι ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους τις προτάσεις που προτείνονται και ανάλογα με την προσωπική τους κρίση, συζητώντας παράλληλα την επιλογή τους, καθώς και οι τρεις προτάσεις είναι αληθείς.

*

8) Να αντιστοιχίσεις τα στοιχεία της αριστερής στήλης με αυτά της δεξιάς.
(Σε κάθε στοιχείο της αριστερής στήλης αναλογούν περισσότερα από ένα στοιχεία της δεξιάς)

- α. αυστηρή ασκητική ζωή
- β. Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος
- γ. Γρηγόριος Παλαμάς
- δ. Ιωάννης Στ' Καντακουζηνός
- ε. Καθολικισμός
- στ. αρχαιολατρία
- ζ. "δυνατοί"
- η. λαϊκές τάξεις
- θ. Βαρλαάμ
- ι. Θεσσαλονίκη

A. Ησυχαστές

B. Ζηλωτές

Οι αντιστοιχίσεις που προτείνονται είναι:

για το A οι α, γ, δ, ζ, ι και

για το B οι β, ε, στ, η, θ, ι.

Οι απαντήσεις θα δοθούν με βάση τις πληροφορίες που έχουν ήδη αντλήσει και επεξεργαστεί οι μαθητές κατά την απάντηση των προηγούμενων ερωτήσεων.

Περαιτέρω, ο καθηγητής μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να συντάξουν προφορικά δυο παραγράφους στις οποίες, με τη βοήθεια των στοιχείων που θα έχουν ήδη κατηγοριοποιήσει, θα δίνουν την εικόνα των δύο αντίπαλων παρατάξεων και τις κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις που εξέλαβε η ησυχαστική έριδα.

10

Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ ΣΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΧΩΡΟ ΑΠΟ ΤΟ 1000 ΕΩΣ ΤΟ 1453

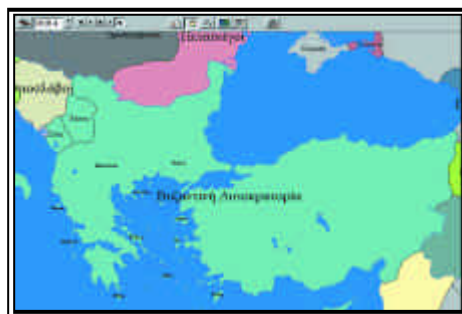
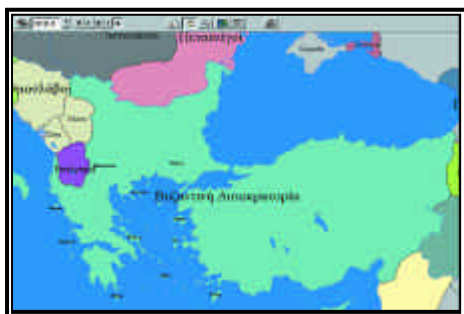
Επιδιωκόμενοι διδακτικοί στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές δύο σημαντικότερους εξωτερικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην παρακμή και την πτώση του Βυζαντίου.
2. Με τη βοήθεια του χάρτη, να παρακολουθήσουν οι μαθητές την επέκταση της κυριαρχίας του Βουλγαρικού και του Σερβικού Κράτους σε βάρος των βυζαντινών κτήσεις.
3. Να συνδέσουν την επεκτατική πολιτική των δύο βαλκανικών κρατών με τις εμφύλιες διαμάχες στο εσωτερικό του Βυζαντίου κατά το πρώτο μισό του 14ου αιώνα και να αντιληφθούν τη σημασία της ανάμιξής τους σ' αυτές.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

1 ώρα

1) Ποια ήταν η γεωγραφική θέση του πρώτου Βουλγαρικού Κράτους και ποια η τύχη του το 1018, όταν αυτοκράτορας του Βυζαντίου ήταν ο Βασίλειος Β' (976-1025);

Πληκτρολογούμε τη χρονολογία 1018. Ο χάρτης που εμφανίζεται μας δείχνει τη θέση του πρώτου Βουλγαρικού Κράτους, στην Αχρίδα. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται στην οθόνη οι πληροφορίες για την τύχη του πρώ-

του Βουλγαρικού Κράτους. Στο 1018.4 παρατηρούμε τη διάλυση του από τον Βασίλειο Β' μετά την κατάληψη της Αχρίδας από τους Βυζαντινούς.

Ο καθηγητής μπορεί να δώσει επιπλέον γενικές πληροφορίες για την ιστορία του πρώτου Βουλγαρικού Κράτους και για τη σχέση του με το Βυζάντιο πριν τη διάλυσή του από τον Βασίλειο Β' τον επονομαζόμενο Βουλγαροκτόνο.

*

2) Το Βουλγαρικό Κράτος εμφανίζεται ξανά στο ιστορικό προσκήνιο το 1186. Κάτω από ποιες συνθήκες ιδρύθηκε το δεύτερο Βουλγαρικό Κράτος και ποια ήταν αρχικά η γεωγραφική του θέση;

Πληκτρολογούμε το 1186. Προχωρούμε ως το 1186.4 και στο χάρτη εμφανίζεται το δεύτερο Βουλγαρικό Κράτος, στο Τύρνοβο. Έπειτα κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται οι απαραίτητες πληροφορίες για τις συνθήκες ίδρυσής του και για τα εδάφη που έλεγχαν αρχικά οι Βούλγαροι, το 1186.

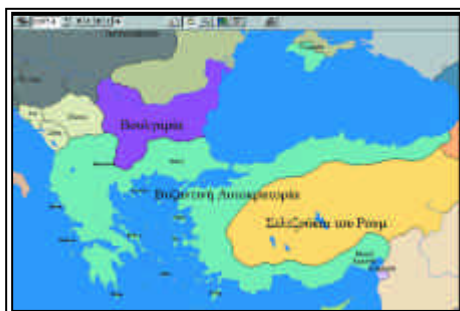
*

3) Παρακολούθησε στο χάρτη και σημείωσε ποιο ήταν το αποτέλεσμα των αναμετρήσεων του δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους από την εποχή της ίδρυσής του έως το 1194 και ποια η σημασία του για το Βυζάντιο.

Από το 1186.4 προχωρούμε ως το 1195.3 και το 1197.4, όπου εμφανίζονται τα αποτελέσματα των αναμετρήσεων του Βουλγαρικού Κράτους με το Βυζάντιο, δηλαδή η ανάπτυξη του έναντι του Βυζαντίου. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και ανιχνεύουμε τις σχετικές πληροφορίες.

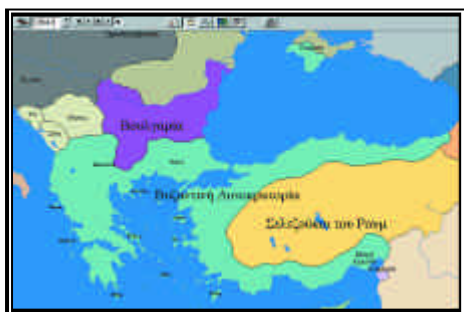
Πρέπει να σημειωθεί ότι η εποχή της επέκτασης του δεύτερου Βουλγαρικού Κράτους, με τσάρο τον ιδρυτή του Ασάν Α' (1187-1195), σε βάρος των βυζαντινών εδαφών, συμπίπτει με τα χρόνια βασιλείας του Ισαακίου Β' Αγγέλου (1185-1195). Οι μαθητές μπορούν να ανιχνεύσουν στο κείμενο επιπλέον πληροφορίες για την εσωτερική κα-

τάσταση στο Βυζάντιο την εποχή αυτή που το κράτος δέχεται επιπλέον πιέσεις από άλλους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες (διοικητικές αυθαιρεσίες στο εσωτερικό, νέα επικύρωση βενετικών προνομίων, κατάληψη Αδριανούπολης και Φιλιππούπολης από τους σταυροφόρους της Γ' Σταυροφορίας, κατάληψη της Κύπρου από το βασιλιά της Αγγλίας).

*

4) Ποια ήταν η τύχη του Βουλγαρικού Κράτους από το 1204, όταν στο βουλγαρικό θρόνο βρισκόταν ο τσάρος Ιωαννίτσης ή Καλοϊωάννης (1197-1207), έως τη δολοφονία του το 1207;

Πληκτρολογούμε το 1204 και προχωρούμε με στο 1204.4, 1204.8, 1205.3, και 1207.5. Παρατηρούμε τη μέγιστη εξάπλωση του Βουλγαρικού Κράτους την εποχή που το Βυζαντινό Κράτος έχει κατακτηθεί από τους Λατίνους-σταυροφόρους της Δ' Σταυροφορίας και προσπαθεί να επιβιώσει "εν εξορία".

Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και συλλέγουμε τις σχετικές πληροφορίες.

*

5) Παρακολούθησε στο χάρτη την επέκταση της κυριαρχίας του Βουλγαρικού Κράτους επί Ασάν Β' (1208-1241) σε βάρος των βυζαντινών εδαφών του Κράτους της Ηπείρου. Τι παρατηρείς;

Πληκτρολογούμε 1208, προχωρούμε ως την τελευταία δεκαετία της ηγεμονίας του Βούλγαρου τσάρου Ασάν Β' και παρακολουθούμε την επέκταση του Βουλγαρικού Κράτους στο 1230.3, 1234.3, 1235.0 και 1236.0. Από το 1242.4 κ.ε. μετά το θάνατο του Ασάν Β' το Βουλγαρικό Κράτος θρυμματίζεται και περιορίζονται οι κτήσεις του (1242.4, 1246.3 κ.ε.) από τα Βυζαντινά Κράτη της Ηπείρου και της Νίκαιας που αναπτύσσονται στο μεταξύ.

*

6) Ποιοι ανέκοψαν την τελευταία επιθετική πορεία των Βουλγάρων κατά της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το 1330;

Πληκτρολογούμε 1330 και προχωρούμε στο 1330.3. Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και εμφανίζονται οι σχετικές πληροφορίες.

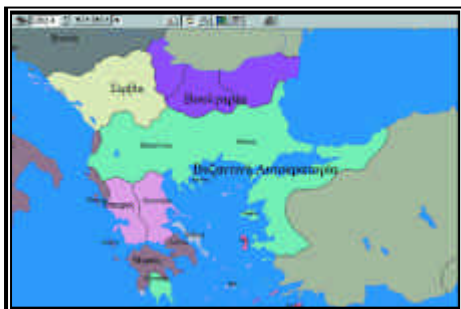
Η σωστή απάντηση είναι: οι Σέρβοι με ηγεμόνα τον Ούρος Γ' ή Δεκάνσκι μετά από νίκη κατά των Βουλγάρων στη Βελβούδζ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

10 λεπτά

Κοιτίδα των Σέρβων ήταν η Ρασκία. Όπως γνωρίζεις, το πρώτο βήμα για την πολιτική ανεξαρτησία των Σέρβων έγινε το 12ο αιώνα, όταν ο Στέφανος Νεμάνια έγινε αρχηγός όλων των Σέρβων με τίτλο που του αναγνώρισε ο Βυζαντινός αυτοκράτορας Ισαάκιος Β' Άγγελος (1185-1195). Το Σερβικό Κράτος σημείωσε σημαντική ανάπτυξη, όταν ηγεμόνας του ήταν ο Στέφανος Ούρεσης Β' Μιλούτιν (1282-1321), ο οποίος το 1282 κατέλαβε τα Σκόπια επεκτείνοντας τα σύνορα του κράτους του σε βάρος των βυζαντινών εδαφών. Το 1321 τον Μιλούτιν διαδέχεται ο γιος του Ούρος Γ' ή Δεκάνσκι (1321-1331).

Παρακολούθησε στο χάρτη την επέκταση του Σερβικού Κράτους από το 1282 ως το 1331.

Πληκτρολογούμε 1282 και προχωρούμε στο 1282.4, 1284.7, 1285.4, 1296.5, όπου έχουμε την επέκταση του Σερβικού Κράτους σε βάρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά την κατάληψη των Σκοπίων, όταν ηγεμόνας των Σέρβων ήταν ο Ούρος Β' Μιλούτιν (1282-1321).

Στο 1330.3 οι μαθητές θα παρατηρήσουν την επέκταση του Σερβικού Κράτους επί Ούρος Γ' ή Δεκάνσκι (1321-1331) σε βάρος βουλγαρικών κτήσεων, μετά τη νίκη των Σέρβων έναντι των Βουλγάρων στη Βελβούδζ, και τη συνακόλουθη ανακοπή της επεκτατικής πορείας των Βουλγάρων από τη συνεχώς ανερχόμενη σερβική δύναμη.

Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" ανιχνεύουμε πληροφορίες σχετικές με την ανάπτυξη της δύναμης των Σέρβων κατά τη συγκεκριμένη περίοδο.

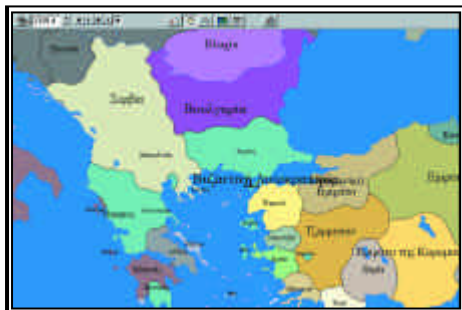
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

20 λεπτά

Όπως γνωρίζεις, το Σερβικό Κράτος επί Στεφάνου Δουσάν (1331-1355) έφτασε στο απόγειο της δύναμής του.

1) Παρακολούθησε στο χάρτη την ανάπτυξη της δύναμης του Σερβικού Κράτους σε βάρος των βυζαντινών κτήσεων κατά την εν λόγω περίοδο και κατάγραψε τις παρατηρήσεις σου.

Πληκτρολογούμε το 1331. Στη συνέχεια, προχωρούμε και παρακολουθούμε τη δυναμική επέκταση του Σερβικού Κράτους επί Στεφάνου Δουσάν στα

1331.3, 1334.3 (επέκταση στην κεντρική Μακεδονία),

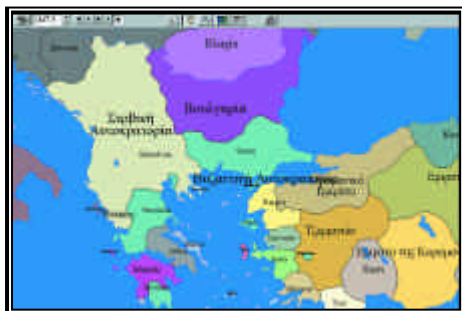
1336.3 (κατάληψη Δυρραχίου),

1339.4 (πολιορκία Θεσσαλονίκης),

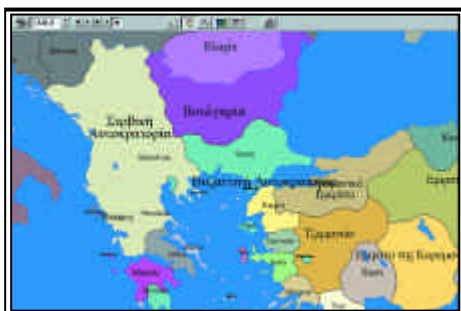
1347.5 (επέκταση στα εδάφη της Ηπείρου),

1348.8 (κατάληψη της Θεσσαλίας).

Στη συνέχεια κάνουμε κλικ στο "κείμενο" και ανιχνεύουμε τις σχετικές πληροφορίες.

Ο
κ
α
-
θ
η
-
γ
η
-
τ
ή
ς
π
ρέ
-
π
ε
ι
να
ε
-
π
ι
σ
η
-
μ
ά
ν
ε
ι

στο 1339.4 την πολιορκία της Θεσσαλονίκης και τον κίνδυνο κατάληψης της δεύτερης σημαντικής πόλης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τους Σέρβους· να τονίσει ιδιαίτερα το μεγάλο κίνδυνο που απειλεί την ύπαρξη του εδαφικά ακρωτηριασμένου Βυζαντίου και προέρχεται από τα Βαλκάνια.

*

2) Ποια ήταν η εσωτερική κατάσταση στο Βυζαντινό Κράτος την εποχή που ο Στέφανος Δουσάν ανακηρύσσόταν "Αυτοκράτωρ Ρωμαίων και Σέρβων" και το Σερβικό Κράτος μετά την κατάκτηση της Μακεδονίας συνέχιζε να επεκτείνει την κυριαρχία του στα εδάφη της Ηπείρου και της Θεσσαλίας;

Οι μαθητές πρέπει να πληκτρολογήσουν το 1331 και να κάνουν κλικ στο "κείμενο". Στη συνέχεια μπορούν να ανιχνεύσουν τις πληροφορίες τις σχετικές με την εσωτερική κατάσταση στο Βυζάντιο αυτή την εποχή (1331-1355) και να απαριθμήσουν τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα που ταλαιπωρούν το Βυζαντινό Κράτος.
